АВАНГАРД

ІЛЮСТРОВАНИЙ

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

РІК XV

Ч. 3 (61)

diasporiana.org.ua

АВАНҐАРД VANGUARD

журнал для молоді.
Офіційний пресовий орган
Центральної Управи
Спілки Української Молоді.
Виходить що два місяці.

bi-monthly
Official Press Organ of
The Central Committee,
The Ukrainian Youth Association
(in exile).

Редакційна Колеґія: мґр. ГАНОВСЬКИЙ Є., ДЕРЕМЕНДА Я., мґр. КОВАЛЬ О., КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ І. (головний редактор), мґр. МИКУЛА В., інж. ОЛЕСЬКІВ В., проф. САҐАН З., д-р Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ.

Редакційне листування і матеріяли надсилати на адресу:
»Авангард«, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London, W.2., England

Адреса Адміністрації: "Avantgard," 72 Bld Charlemagne, Bruxelles IV., Belgique

АДРЕСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І КРАЄВИХ УПРАВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ та представників »Авангарду«:

Union de la Jeunesse Ukrainienne
(Центр. і Краєва Управи)
72, Bld. Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique.

Ukrainian American Youth Association, Inc.,
P.O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N.Y.
U.S.A.

Ukrainian Youth Association,
140 Bathurst Street,
Toronto, Ont.,
Canada.

Ukrainian Youth Association,
49 Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W.2., Gr. Britain.

Ukrainian Youth Ass'n in Australia
c/o Mr. S. Misko
86 Plumpton Ave.,
Glenroy, Vic., Australia.

"Prosvita" (SUM)
c. Soler 5039
Buenos Aires, Argentina

Ukrainischer Jugendverein,
Zeppelin Str. 67,
München 8,
Germany

Union des Ukrainiens
(Section de la Jeunesse),
26 rue de Montholon,
Paris 9e, France.

Sr. Jose Pawlyschyn (SUM)
Catia Alta Vista
Calle la Colina N-42
Caracas, Venezuela.

Sr. Bohdan Bilynskyj (SUM)
Rua Piaui, 205 — Ap. 3,
Sao Paulo, Brazil

Sr. Iv. Lytvynovycz
Casilla de Correo 70
Encarnacion, Paraguay.

Фото на першій і останній стор. окладинки: На одному з таборів СУМ-у в ЗДА.

АВАНҐАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

(Наука, знання, література, суспільно-політична думка)

ІЗ ЗМІСТУ

Стор.

О. Коваль: Скріпити процес виховання 3

Люба Вітошинська: Шевченко і москалі 7

А. Микулин: Даваймо зброю нашій молоді 15

Г. Ощипко: Дещо про особу виховника . 24

— — — Письменники молодого покоління 33

Жиґмонт Процишин: Лист із тюрми . . 36

Жиґмонт Процишин: Равліч 38

С. Н.: »Для України« (рецензія) 42

З ЖИТТЯ СУМ-у (фото і репортажі) 43

Софія Наумович: Полковник Гармаш (п'єса) 51

Вол. Луців: Кобза-бандура і »Думи« 60

Г. О.: Перша нуклеарна станція в Зах. Німеччині 64

Рік XV **Ч: 3 (61)**

1961

Скріпити процес виховання

(Таборове виховання)

О. КОВАЛЬ

Ще декілька років тому »злі пророки« віщували занепад нашої Спілки, мовляв, старше членство відійде, а молодшого не буде, бо тут на чужині не ті умови та й не та молодь. На щастя, ніхто не слухав цих огорнених песимізмом »віщунів«, виконувалось те, що було намічено Конґресами чи З'їздами СУМ-у.

Правда, зменшилось число старших членів, але натомість не перестають зростати лави сумівського юнацтва. Існувала й ще частково існує проблема виховників, яка поволі розв'язується в практичній дії. Якщо б не цей брак, то стан кількості нашого юнацтва міг би досягти оптимального рівня.

Літню вакаційну пору треба розглядати як період великих можливостей, як по відношенні до скріплення виховної праці з юнацтвом, так і по відношенні до підвищення кваліфікацій та збільшення виховних кадрів. Впроваджений Центральною Управою місяць травень, як »Місяць Юного Сумівця« — немов підготовчий етап до цього літнього періоду. Юнацтво активізоване в цей місяць тільки й мріє про відбуття спільних мандрівок чи таборів під час літньої перерви. Батьки, заохочені успіхами дітей на травневих виступах, теж дбають зарання про можливість для своїх дітей провести частину перерви в сумівських таборах і оселях. Тому в останніх роках, а в цьому році особливо, видно щораз більшу участь юнацтва в таборах, а самих таборів і осель рік-у-рік прибуває. Явище додатнє і втішне, яке дає запоруку, що виховна праця в нашій Спілці стоїть на добрій дорозі.

Якщо взяти на увагу, що середнє тривання наших таборів становить три тижні, то за цей час можна провести таку виховну програму, яку ледве чи можна здійснити на протязі цілого року щотижневими зборами. Очевидно, самий табір не може заступити систематичної цілорічної виховної праці, одначе він може її дуже добре завершити

і практично вдосконалити. Виховна праця в таборі повинна бути в свою чергу новим етапом цієї праці на наступний рік. Не використати цього моменту в виховній роботі, — це те саме, що зупинитись на довгий відпочинок після здобутої перемоги, в той час, коли боротьба ще не закінчена і коли прихований ворог нашіптує »примирення«. Становище наскрізь небезпечне, бо воно може звести нанівець усі зроблені зусилля. У виховній роботі не може бути застою чи »перемир'я«, поки виховний ідеал не знайде свого нового втілення в особі молодої людини. Тому виховна програма наших таборів мусить бути зміцненим продовженням виховної роботи з попереднього року, і також початком нового етапу на наступний рік. Тільки в такому розумінні наші табори й оселі виконають своє справжнє призначення.

Щоб не було непорозуміння, як часто буває, ми мусимо уточнити, що ми ніяк не утотожнюємо виховання зі шкільним навчанням. Завданням навчання є дати молоді універсальне, чи вузько спеціялізоване знання з метою умового розвитку і знань потрібних для професійної роботи. Але **мета виховання — допомога молоді знайти сенс життя і його ціль, підпорядковуючи і використовуючи знання для цієї цілі.** Йдеться, отже, про вищі духові вартості, які набувається не в формі знання, а в формі ідеалу виховання. При цьому ми не можемо заперечити виховних властивостей школи, що в свою чергу залежить від наявности дійсних педагогів, а не лиш учителів, що їх в Україні звали інколи »мучителями«. В умовах еміґрації мається ще й до діла з чужою школою, якої виховний ідеал в багатьох відношеннях розходиться з нашим виховним ідеалом. »Рідні школи« через обмеження часу також не всилі забезпечити повне національне виховання. Тому велика частина цього виховання припадає саме організаціям молоді, що в більшій чи меншій мірі з тими завданнями справляються.

Наші дотеперішні спостереження на сумівських таборах доводять ще одну дуже важливу істину, а саме важливість участи батьків у виховному процесі своїх дітей. Немає сумніву, що родина має вирішальний вплив на виховання дітей. Воно віддзеркалюється в відношенні дітей до Церкви, до старших, до різного роду суспільних обов'язків і до національних питань. Там, де батьки передплачують і читають українську пресу, книжки, беруть участь в Богослуженнях і національних імпрезах, там

половина релігійно-національного виховання вже осягнута. Натомість там, де цього немає, праця з дітьми натрапляє на значні труднощі. Тому в нашій виховній роботі ми не сміємо занедбувати контактів з батьками доручених нам дітей і в розмовах, чи на окремих зборах батьків розглядати існуючі проблеми з метою полегшення виховної праці.

Перебування молоді в таборах і оселях треба використати повністю для її духового і фізичного скріплення, притягаючи для цього всі доступні педагогічні й організаційні форми та методи. Тут у першу чергу треба поєднати зацікавлення і енергію молоді з суворим порядком і внутрішньою дисципліною таборового життя в противагу свавільному й безцільному витрачанні часу, яке можна спостерігати по деяких окремих оселях, або й спеціяльних таборах для різнородної молоді. **Все мистецтво таборового виховання полягає у знайденні гармонії підсвідомих поривів молоді з систематично веденою програмою активности, призначеною на вищезгадане духовне й фізичне скріплення учасників.** Самозрозуміло, що це скріплення має відповідати нашому основному гаслові »Бог і Україна«, тобто вестись в напрямі нашого виховного ідеалу.

Виходячи з принципу, що молодь, звичайно, різна щодо вдачі, темпераменту і спеціяльних зацікавлень, програма таборового виховання впарі з своєю суцільністю і цілеспрямованістю має мати доволі широкі рамки, щоб задовільнити якнайширші круги учасників своїм змістом.

В наших еміґраційних умовах особливу ролю в таборовому вихованні повинне грати живе українське слово, а тому виховний і інструкторський склад мусить повністю відповісти цьому завданню. Досягти такого стану, щоб молодь вільно розмовляла по-українськи, наповнилась прагненням поглиблювати знання української мови, захопилась історичними постатями України, виявила зацікавлення українською літературою і культурою, а при тому набула ідейне наставлення служби українській справі — це ідеальні завдання таборового виховання.

Досягнення бажаних результатів є зумовлене багатьма чинниками, з яких найважливіший — це наявність щирого ентузіязму і глибокого патріотичного переконання в самих виховників. Без цієї іскри не можна викресати вогню захоплення й віри, вогню, що необхідний молоді в її стремліннях до вершин правди, знання, краси і сили

та зокрема до волі й державного будівництва України.

В цьому Шевченківському році нам треба повністю використати ідейну силу творчости нашого національного Пророка й Генія Т. Г. Шевченка, а його твори й Заповіт мусять стати власністю нашого молодого покоління. Цих великих можливостей таборового виховання нам не можна ні легковажити, ні залишати хоч би частинно не використаними.

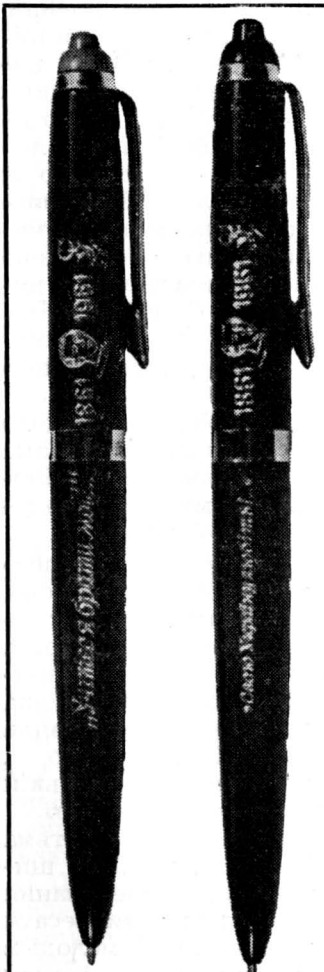

»ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СТИЛЬО«

Це найкращий пам'ятковий предмет, випущений Спілкою Української Молоді в 100-річчя з дня смерти Генія України Т. ШЕВЧЕНКА.

РУЧКА ВЖЕ Є В ПРОДАЖУ

Вона зроблена в шістьох кольорах, з двома видами золотих надруків: »Учітеся, брати мої!« та »Свою Україну любіть!«
Змінні вклади до писання є в чотирьох кольорах і їх можна набути окремо.

ЧИСТИЙ ДОХІД ПРИЗНАЧЕНИЙ НА ІЛЮСТРОВАНІ КНИЖЕЧКИ ПРО Т. ШЕВЧЕНКА ДЛЯ МОЛОДІ ТА НА ВИХОВНУ ПРАЦЮ.

Подбайте, щоб ця пам'яткова ручка знайшлася в кожного українця!

Гуртові замовлення робити в Центральній Управі СУМ-у, а також домагайтеся »Шевченківського стильо« в кожній українській крамниці.

(адреси Центральної і Крайових Управ СУМ-у на 2-ій стор. окладинки.)

ШЕВЧЕНКО Й МОСКАЛІ

Люба ВІТОШИНСЬКА

Тарас Шевченко — це одна з тих великих постатей всесвітньої літератури, яку свої відкривають завжди наново, завжди з іншого боку й завжди захоплено, а чужі, вороги, намагаються, заздрісно, або применшити її велич, або загарбати її собі. Такі випадки бували в історії інших народів, але ніколи вони не були такі яскраві, як у випадку з нашим Шевченком.

Бо Шевченко жив не як поети вільних народів — у своїй країні й у своїй державі, — а в національній і соціяльній неволі, бо в окупованій Україні й під московською панциною, і цей факт зумовив усю вийнятковість цієї геніяльної постаті при надзвичайно важких і несприятливих умовинах його творчости.

Тарас Шевченко народився в час після Великої Руїни, нанесеної Україні москалями після Полтавської битви, коли все національне життя в Україні було завмерло. Шевченкові сучасники давно забули велич рідної історії, закинули »романтичні мрії« про боротьбу, про волю, про власну державу. Вони »достосувалися« до дійсности та шукали кар'єри в окупанта, в Петербурзі.

І коли б Шевченко був пішов їхнім шляхом, то його почвірний талант — поетичний, малярський, співацький і драматичний, — незвичайна інтеліґенція, ясний і бистрий розум, його велике, багатогранне знання, побіч чарівної зовнішности й веселої вдачі та захоплюючої товариськости, — були б винесли його на найвищі щаблі особистої кар'єри, а його слава була б йому кинула під ноги не тільки весь Петербурґ з аристократичними дамами й членами царської родини, але й увесь світ!...

Але велетень духа й палкий український патріот Тарас

Шевченко не дбав про особисту кар'єру серед чужих! Та й Петербург, з усім його фальшивим блеском, не був для Шевченка — людини такої високої міри — таким притягаючим культурним осередком, як ним був колись княжий Київ, а тепер є Париж із необхідною атмосферою вільної творчости, духової наснаги й культу мистецтва. У Петербурзі бо відчувалося у часах Шевченка, як і сьогодні, не так приявність муз, як всюдиприсутність поліції!

Проходжуючись вулицями Петербурґа й спостерігаючи його життя, Шевченко — тоді ще студент малярської академії — швидко збагнув отой зовнішній фальшивий блеск північної столиці, який не міг закрити перед бистрими Шевченковими очима духової вбогости »каламарських душ« і нікчемности »лакейських спин«. Характер і природу москалів висміяв Шевченко зі знаменитою гостротою в поемі »Сон«:

»За богами — панства, панства
У сріблі та златі!
Мов кабани годовані,
Пикаті, пузаті!
Аж потіють та товпляться
Щоб то ближче стати
Коло самих. Може вдарять,
Або дулю дати
Благословлять, — хоч маленьку,
Хоч пів дулі, аби тілько
Під самую пику... «

У поведінці цих московських підлабузників бачить Шевченко й їхню суспільну мораль: перед сильним гнути спину, а слабшого давити:

»..... цар підходить
До найстаршого, та в пику
Його як затопить!
Облизався неборака,
Та меншого в пузо —
Аж загуло!... А той собі
Ще меншого туза
Межи плечі, той — меншого,
А менший малого,
А той дрібних... « (»Сон«).

У цій гнилій, лакейсько-поліційній атмосфері Московщини, Шевченко задихається. Для неї має він наперемину

то святе обурення, лють і ненависть, то знову глум, призирство, іронію, сарказм і сатиру. Але коли його думка хоч на хвилину торкнеться України, то який же контраст у його поезіях:

»У Киеві, на Подолі
Братерськая наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупані
Розвернулася весела.
Оксамитом шляхи стеле
І едвабом застеляє,
І нікому не звертає... « (»Чернець«).

»Нікому не звертає!« — ось гасло лицаря безстрашного! Ось шляхетність у своєму найкращому, найблагороднішому вияві! Ось гордість сильного! Ось почуття своєї національної чести й свого права на своїй землі! А коли й Шевченко захоплюється блеском і славою, то ця слава не з ласки царя дарована за юдину зраду України, а в лицарських походах здобута, кров'ю освячена й тому така прекрасна, так дорога:

»Пишними рядами
Виступають отамани,
Сотники з панами,
І гетьмани всі в золоті...
Розмовляють, розказують:
Як Січ будували,
Як козаки на байдаках
Пороги минали,
Як гуляли по синьому,
Грілися в Скутарі,
Та як, люльки закуривши
В Польщі на пожарі,
В Україну верталися,
Як бенкетували... (»Гайдамаки«).

Яку думку мав Шевченко про москалів, так він і розцінював твори їхнього мистецтва. Дивлячись на пам'ятник Петрові І у Петербурзі, що його поставила Катерина ІІ, в Шевченка зроджуються такі глумливі думки:

»А він руку простягає,
Мов світ увесь хоче
Загарбати.
Хто ж се такий?

... Се той Первий, що розпинав
Нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову-сиротину.
Кати, кати, людоїди!
Наїлись обоє,
Накралися!« (Сон«).

Зазнавши таких вражень і виробивши собі такі погляди про москалів у Петербурзі, хіба ж міг Шевченко не вибухнути обуренням, коли москалі наважилися скритикувати гайдамаків, мовляв:

»Гайдамакі — не воїни! Разбойнікі, вори, пятно в нашей історії!« На цю московську зневагу, Шевченко відповів:

»Брешеш людоморе:
За святую правду-волю
Розбійник не встане,
Не розкує закований, —
У ваші кайдани, —
Народ темний, не заріже
Лукавого сина,
Не розіб'є живе серце
За свою країну!
Ви — розбійники неситі,
Голодні ворони!«

Але найбільше боліло Шевченка те, що його земляки так покірно, так без спротиву, зносили московське ярмо, що звикли до нього:

»А ми дивились і мовчали
Та мовчки чухали чуби.
Німії, підлії раби,
Підніжки царськії, лакеї
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній лівреї,
Доносщики і фарисеї
За правду пресвятую стать
І за свободу!«

Вільний дух Шевченка, якого не зламала ні колишня панщина, ні пізніше заслання, не міг спокійно дивитися на оте страшне приниження й спідлення свого народу, зокрема ж його провідної інтеліґентської верстви. Сповнений національної гордости, він веде в Петербурзі таку розмову зі »земляком з циновими гудзиками«, що пішов

на співпрацю з ворогом:

— »Ґде ти здесь узялся?« — питає землячок.

— З України! — відповідає Шевченко.

— »Да как же ти й ґаваріть нє умєєш по здєшнєму?«

— Ба ні, кажу, говорить умію, та не хочу! (»Сон«).

Ось як відрізав Шевченко »землячкові«, чия ганебна, »гнучкошийна« поведінка викликала в нього огиду:

»По-московськи так і чешуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що змалечку
Цвенькати не вчили
По-німецьки, а до тепер
І кисни в чорнилі . . .
П'явки, п'явки! Може батько
Останню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови!« (»Сон«)

Та ото, за час своїх петербурзьких студій, Шевченко надивився і наслухався доволі отих злощасних проявів денаціоналізації української інтеліґенції, що забула свою рідну історію, »дідів діла незабутні«, продалася в »різницю москалеві«, що »всі мови знає крім своєї«, і »цвенькає по-московськи«, що величає московське царство своєю новою батьківщиною й соромиться признаватися »хто вони, чиїх батьків«, мов ті »раби з кокардою на лобі« й ні в думці їм доля власного народу, власної держави. Зібравши всі ці ганебні риси своїх землячків в одну суцільну картину »грязь Москви«, Шевченко надав Петербурґові символічного значення для всієї історії України як »кузні невільників, перекинчиків і зрадників«. . .

Дійшовши до такого переконання, хіба ж міг Шевченко піти за намовою петербурзьких приятелів, які дораджували йому — ніби »з доброго серця«, а насправді, щоб заманити його великий талант у московську літературу, щоб він писав московською, »культурнішою«, »виробленою«, »літературною« мовою, а не »мужицьким наречієм«. Пізнавшись зразу на фальшивій грі, Шевченко висміяв їх у вступі до »Гайдамаків«:

»Коли хочеш грошей
Та ще й слави, — того дива, —
Співай про Матрьошу,
Про Парашу, радось нашу,
Султану, паркет, шпори, —
От де слава! . . . (»Гайдамаки«).

Цю цинічну пораду відкидає Шевченко рішуче, глузуючи далі:

»Спасибі за раду.
Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.
Вибачте... кричіть собі,
Я слухать не буду...«

Про долю тих письменників, що пішли в московську літературу, як, напр., Гоголь та інші, задля чужої слави, задля кар'єри, задля грошей, пише Шевченко в цьому ж самому вступі таке:

»Знаю вашу славу!
Поглузують, покепкують
Та й кинуть під лаву...«

Та ото шляхетного й розумного Шевченка не можна було ні обдурити, ні заманити, ні підкупити золотом, ні славою, ні »чинами«, ні панською розкішшю, ні навіть коханням князівен. Усі ці спокуси відбивалися від нього як горох об стіну й Шевченко залишився виключним поетом і пророком України. Але він був передбачливий. Він знав, що такі горе-критики як, напр., ославлений українофер Бєлінский, могли б колись сказати, — мовляв Шевченко тільки тому не писав своїх творів московською мовою, що добре її не знав. Тож Шевченко написав декілька поезій по-московськи, як, напр., »Слепая«, які, проте, не мають високої майстерности, як українські. Але вони повторюють оту славну Шевченкову відповідь »землячкові«: »Ба ні, говорить, — і писать додаймо, — я вмію, та не хочу!«

Така була відповідь Шевченка москалям на пропозицію, щоб він писав московською мовою, така була його погорда до земляків-рабів, бо ці земляки — сучасники Шевченка — не хотіли розуміти його поезій, не хотіли слухати його закликів до повстання, до порвання кайдан, до виборення волі! Вони боялися навіть читати його поезії зі страху, щоб не пошкодити своїй нужденній, неславній кар'єрі.

Зате ж дуже пильно прочитували й прекрасно розуміли Шевченка москалі, бо вони здорово налякалися небезпеки для імперії від його полум'яного слова! І коли заговір темних московських сил не дав ніяких вислідів

фальшивою приязню і підлими »порадами« цих високих аристократичних кол Петербурґа, які мали честь гостити в своїх сальонах генія України, як Репіни, Толстови, чи мистці Брюлови й Жуковскі, — тоді почалася на нього поліційна нагінка з доносами й провокацією, арештом, судом нечестивих і засланням на каторгу з ганебною дописко́ю »самого« Ніколая Палкіна про »заборону писати й малювати« . . .

Точнісінько так же само поставилися до Шевченка й московські »літературні« критики, які теж послуговувалися випробуваним московським засобом »медяничка й батога«. Вони прикидалися ліберáлами й начеб-то співчували долі кріпаків, а тому й вихвалювали »мужицького поета« за його »садки вишневі« та »кріпацьке горе«, але ідея самостійности України була їм так же само осоружна, як і їхнім наказодавцям, — московському урядові й поліції. Коли тільки наткнулися на такі »бунтарські« місця у Шевченкових поезіях, вони зразу ж кидали громи обурення за »образу« царя, за підбурювання »простого« народу, й очевидно, за »мужицьке наречіє« . . .

Звичайно, всі ці заходи нічого не вдіяли й хоч московська каторга зламала здоров'я Шевченка, то його дух не тільки не скорився перед насильством, але ще й зміцнів і виріс до таких висот, що ось уже минає сто років від його смерти, а москалі, перефарбовані тепер на червоних, все ще мусять боротися з духом безсмертного Шевченка! Щоб применшити його фасцинуючий вплив на український народ (бо знищити його твори вони все таки не наважуються) — вони почали Шевченка »виправляти«, спростачувати, знікчемнювати й разом з тим узалежнювати його від Москви, так в очах українців, як і світу. То вони слово »Бог« пишуть з малої букви, щоб доказувати, що Шевченко не вірив у Бога, то слово »москаль« замінять словом »пан« на доказ, що Шевченко був за »клясову«, а не за національну боротьбу, то врешті пропускають різні слова, речення, а то й цілі строфи з його поезій там, де ніяк не можуть змінити справжньої суті твору. У цій пекельній злодійській роботі вони так роззухвалилися, що в своїх примітках і поясненнях до Шевченкового »Кобзаря« вони нав'язують йому всякі »впливи« й »запозичення« від московських борзописців, які своїми талантами не годяться навіть на те, щоб Шевченкові зав'язати ремінці від сандалів.

Поминаючи Пушкіна, набагато слабшого за Шевченка, бо цілковито безідейного цареславця, головними »учителями« Шевченка мали б бути Чернишевскій і Добролюбов, — два політикани, доктринери і ніякі поети, — які в тому часі, коли Шевченко був уже славним поетом, — самі були ще малолітними підростками. Ці московські брехні, як і стільки інших їхніх брехонь, не витримують критики навіть пересічного читача, проте вони продовжують своє безсоромне діло, бо Шевченкова правда для них смертельно небезпечна.

Одначе, чим більше вони намагаються його спотворити й знецінити, тим більше він стає нам близький і зрозумілий. Зокрема ж у наших страшних часах, які великий Шевченко передбачив своїм надлюдським даром ясновидіння й жахливу картину яких так пророчо змалював нам у своєму »Сні«:

»..... Аж слухаю:
Загули кайдани
Під землею... Подивлюся...
То вмерлі, не убиті,
Не суда просити!
Ні, то живі люди
В кайданах забиті,
Із нор золото виносять,
Щоб пельку залити
Неситому!... То каторжні!« (»Сон«).

Це страшне Шевченкове пророцтво збулося, бо й справді сьогодні в шахтах Колими українські каторжники добувають золото для московських неситих та караються в Сибіру і Казахстані. Але ми маємо теж інші пророцтва Шевченка, зокрема те, що »встане правда й встане воля« для України! І ми свято віримо, що воно збудеться, бо віримо кожному слову нашого національного Генія. Тільки маємо теж і робити те, що він нам наказував: »Громадою обух сталить!«

»Куй залізо, поки воно гаряче«, »збирай сіно, поки сонце світить«, — ось дві золоті засади.

ДАВАЙМО ЗБРОЮ НАШІЙ МОЛОДІ

А. МИКУЛИН

Проблема молоді від віків була нерозв'язаною проблемою. Вона була вічно старою, а одночасно й вічно-живучою, новою. Інакше не може й бути. Адже молоде покоління приходить на місце старого з новими думками, шуканнями змісту життя, запальною молодечою енергією, творенням чогось нового, відмінного від того, що осягло старе покоління. Конфлікт між старим і новим був, є і буде, поки існує на землі людство. Перебирання молодим поколінням від старого його досвіду, розроблювання і поглиблення набутих вартостей, внесення до них нового, творчого — це є шлях найліпшого розв'язання конфлікту.

В журналі »Вісник« ООЧСУ за квітень 1961 р. вміщено статтю »Проблема націоналістичного студентства на чужині« мґр. А.В. Бедрія, яка (на мою думку) правильно розглядає проблеми української молоді на еміґрації. »Не треба (очевидно молоді, — А. М.) ані починати від початку, ані задовольнятися теперішніми осягами« — пише мґр. Бедрій в своїй статті. Написано вірно, бо початок був зроблений в минулих часах ще тим »молодим« поколінням, якого нині немає вже на світі, або яке сьогодні є старе. У свій час воно також шукало й творило щось нове, відмінне від тих вартостей, які набули їх батьки. »Наголос треба ставити на поступ до все вищих ідейних вартостей та політичних форм... Не вільно казати: вже всі правди пізнані. Молодь повинна взятися до ідеогогічних студій, а не лише до засвоєння пізнаних давніше правд... Сьогодні треба наголошувати вирощування націоналістичної думки. В краю сьогодні є найважнішим підпільна й збройна дія«, — вірно стверджує мґр. Бедрій, на думку якого, на еміґрації найважливішою для молоді

є інтелектуальна праця, але не абстрактне теоретизування, а розроблення політичних думок, української революційно-визвольної концепції. Самозрозуміло, що для розроблювання політичних напрямних та зреалізування визвольної концепції обов'язково вимагається від української молоді на еміґрації глибоких і докладних студій тих явищ, процесів та ідеологічних нуртувань серед підсовєтської молоді, а зокрема серед української під московським окупантом в Україні. Мені здається, що наша студіююча молодь на еміґрації не вивчає ту підсовєтську дійсність, у якій живе в СССР і в Україні молоде українське покоління. А жаль! Адже, щоб перемогти большевицько-московського окупанта — ворога України — треба його знати. І не поверхово, не з погляду теорії »шапкозакидування«, а знати досконало, до найменших дрібниць, знати його підступности і рафінованість, розробляти і реалізувати наші націоналістично революційні контр-засоби, **наступати** на ворога (а не оборонятись) і **бити** його всюди, на кожному відтинку, де він проявляє будь-яку активність, а навіть і пасивність. Нам не вільно думати, що ми все знаємо, як не вільно й думати, що українська молодь в Україні — це »совєтчики«.

Подібно як на еміґрації, українська молодь на батьківщині також дискутує, шукає правди, заходить в конфлікти з старим поколінням, переоцінює існуючі вартості, а найголовніше, — бореться з окупантом, вишукуючи й застосовуючи нові методи й засоби. Характерним є те, що в тяжких умовах сучасного життя, коли на кожному кроці українську молодь чекає засідка КҐБ, вона хоробро обговорює такі проблеми, як призначення людини, зміст сучасного життя, проблему національного існування тощо. В той час як націоналістичне підпілля веде боротьбу проти окупанта революційними методами, маса української молоді на рідних землях вімкнулася сьогодні в боротьбу легальними засобами на ідеологічному відтинку. Зміст її в окупованій Україні не обов'язково мусить бути виразно націоналістичний. Головним є інше — в сучасній ідеологічній боротьбі українська молодь гостро виступає проти накидування їй марксистсько-ленінської ідеології, проти того, щоб молодь тільки думала так, як приписано комуністично-ідеологічними канонами й догмами. **»Людина має право критично думати, мати власне**

уявлення про життя« — сміло заявляє молодь комсомольським догматистам і »начотчикам«.

Щоб приборкати ідеологічну боротьбу української молоді московський окупант вдався до хитромудрого засобу — він нині дозволяє таку дискусію, але не в засязі »провінційного«, тобто республіканського масштабу, а у всесоюзному засязі. Це зроблене для того, щоб виявити чужі для окупанта настрої молоді, взяти їх на облік, спрямувати в річище комуністичної ідеології, примусити підневільну немосковську молодь брати приклад з ідеологічно непохитної »старшобратерської« молоді. Для того »Комсомольська правда« (пресовий орган ЦК ВЛКСМ), за прикладом »капіталістичної« Америки, створила т. зв. »Інститут сучасної думки«. В січні ц. р. згаданий інститут вмістив на сторінках »Комсомольської правди« анкету, яка мала 11 питань, як: що ви думаєте за своє молоде покоління, чи маєте ви в житті мету, які »хвороби« нуртують сьогодні в духовості молоді, чи сучасне молоде покоління духово здорове та інші. Інститут заявив, що за кінцевий термін відповіді на згадані питання визначено 26 січня. Між іншим ЦК ВЛКСМ СССР заборонив молодіжним газетам ЦК комсомолу на немосковських землях (»союзних республіках«) передруковувати анкету та вміщувати відповіді на її питання.

В лютому Інститут суспільної думки декілька разів повідомляв, що він одержав дуже багато відповідей, однак на сторінках »Комсомольської правди« не оголосив їх ще й до нині. Правда, після великого невдоволення підневільної немосковської молоді »Комсомольська правда« вибрала декілька відповідей, які мають за зміст імперіялістично-большевицьку »старшобратерську« концепцію і вмістила їх на своїх сторінках. Але вони не заспокоїли молоді. Лише 5. 4 ц. р. на сторінках газети вміщено частину матеріялів про перебіг дискусії, яка самочинно відбувається серед немосковської молоді. Очевидно, молодь дискутує не під час загальних зборів партійних організацій, не в клюбах і будинках культури, не на партійно-комсомольських семінарах і курсах політ-освіти, а в приватних мешканнях, під час товариських забав і прогулянок, на інших вечірках. Вона відверто висловлює свої потаємні думки там, де немає большевицьких наймитів, наглядачів і відпоручників. Але, як говориться, таємне згодом стає явним. Загрозлива для

окупанта »крамола« ширится серед української молоді, охоплює щораз більше коло і, нарешті, продістається на сторінки районної, обласної, а згодом і на сторінки центральної т. зв. республіканської молодіжної преси. Очевидно, найвищий ідеологічний пресовий орган »старшобратерської« молоді »Комсомольська правда« відповідно реагує на »крамолу«, а тому й вміщує на своїх сторінках частину тих проблем, що їх самочинно обговорює і розв'язує підневільна молодь. Зрозуміло, що »Комсомольська правда« тлумачить і розв'язує їх в дусі комуністичної ідеології, марксистсько-ленінських догм, в розрізі т. зв. »побудови комуністичного суспільства« в СССР. Та коли очистити вміщувані в »Комсомольській правді« матеріяли від пропаґандивно-брехливої полови, переконуємося, що підневільна українська та інша немосковська молодь провадить запеклу боротьбу за вільне право інакше думати, ніж наказують їй партійно-комсомольські ідеологи. Молодь звинувачує большевицько-імперіялістичну систему в СССР, що вона люто не терпить інакшедумаючих, забороняє їм висловлюватися офіційно на сторінках преси, в диспутах, на зборах і взагалі в суспільному житті в СССР думки, погляди та ідеологічні міркування, протилежні марксизмові-ленінізмові, генеральним настановам компартії та її ЦК. »В наші часи — пише молодь до »інституту суспільної думки«, — панує люта нетерпимість до інакше думаючих. Нам тлумачать та переконують, що ми **є центр землі, пуп всесвіту.** Нам говорять, що тільки **наші погляди правильні,** що,**крім нас, нічого більше не існує, нічого ліпшого немає...**« Очевидно, що »Комсомольська правда« оминає цю небезпечну для Москви »крамолу«, погрожуючи інакшедумаючій молоді московсько-жандармським тоном. »А ви що? Хочете, щоб ми з ними няньчились? Молоді, яка перешкоджає жити, нам не потрібно!« — пише »Комсомольська правда«. Ці погрози інакше не можна назвати, як закоренілим російським чорносотенством, нестямним москальським дурійством.

Дуже цікавою є відповідь одного молодого студента на 11 питань комсомольського інституту суспільної думки: ... **»Історія почалась не сьогодні і не вчора.** Хіба не відчуваємо ми на собі впливу віків, що були перед нашими часами? Людина народжується не в порожньому світі, вона взаємодіє і з царем Едіпом, і з Шекспіром, і з

своїми сучасниками: шкільним учителем, професором інституту і товаришами по праці, а навіть і з своїми нащадками... Не можна увійти в одну і ту саму річку два рази, бо вода тече. Життя також тече й змінюється — це знали ще старовинні греки... Ми говоримо — нам потрібно вчитися! Так, потрібно, але на підставі **докладного перегляду історії досягнень і помилок минулих поколінь** ми повинні виробляти власний характер, власні **ідеї.** Нам кажуть, щоб ми вчились в наших батьків і дідів, у комсомольців 30-их років і громадянської війни. Це теж правильно. Однак це не говорить зате, що ми повинні риси 30-річної давнини механічно переносити в наші часи, бо ми маємо право й на власні думки та ідеї. Парадокс, але нам не дозволяють самостійно думати над життям, зате дозволяють механічно повторювати чужі думки. Нам заборонено мати сумніви, хоч давно відомо, що **сумнівами перевіряється, зміцнюється істина, а здемасковується облудне вчення.** Це — аксіома... Коли людина не думає і не має сумнівів, вона подібна до вивірки в колесі...«

Якщо глибоко передумати зміст листа, переконаємося, що це гострий, але дипломатичний виступ проти комуністичної ідеології, московсько-большевицького режиму, пряме звинувачення тоталітарної компартії за диктатуру і репресії духового життя української та іншої неросійської молоді в СССР. Це є відвертий виклик окупантові на ідеологічну боротьбу і тверда впевненість, що молодь України переможе ворога ідеологічно. Від такого відвертого виклику »Комсомольська правда« настільки розгубилася, що на своїх сторінках незрозуміло пробурмотіла: »Виходить, що кожна молода людина мусить самостійно виробляти ідеологію?...« Лише декілька днів пізніше комсомольський інститут суспільної думки опам'ятався і на сторінках »Комсомольської правди« накинувся з брутальною лайкою на автора відповіді та його однодумців, називаючи їх скептиками, песимістами, циніками, які »замахнулися на основи« марксистсько-ленінської ідеології, »мудрість компартії«, підвалини соціялістичного життя в СССР.

Аналізуючи відповіді молоді на 11 питань анкети, можна сказати, що молодь на неросійських землях зробила такий висновок:

а) Марксистсько-ленінська суспільно-державна система

згубно впливає на молодь і сприяє широкому розповсюдженню серед молоді негативних явищ у моральній площині;

б) підсовєтська молодь у переважній своїй більшості ухиляється від казьонного суспільно-громадського життя, що його накидає партія і комсомол;

в) єдине, в чому вона зацікавлена, це прямування до матеріяльного покращання особистого життя, щоб хоч тим сяк-так підфарбувати власне сіре, безрадісне і безперспективне існування;

г) вступ до комсомолу та перебування в ньому українська молодь розглядає як засіб зарекомендувати себе перед окупантом »благонадійним елементом« і використовувати це для особистих цілей.

Під час вступу до комсомолу молодь »урочисто« складає клятву, що буде »відданою« справі партії, справі »будови комунізму« на земній кулі, а в колі найближчих друзів комсомольці говорять: »Ми вступили до комсомолу лише тому, що так від нас вимагають, так роблять інші. Комсомольцеві легше вступити на високі студії«.

Яке ставлення української молоді до комсомолу видно з »Молоді України« за 12 квітня ц. р. На Харківському велосипедному заводі відбулися звітно-виборні комсомольські збори, на яких було обрано нового секретаря комсомольської організації. Передаючи справи новообраному секретареві, попередник його полегшено зітхнув:

— Тепер я позбавлений неприємностей та прочуханів у заводському комітеті комсомолу. Тобі, як новому секретареві, співчуваю.

— Чим же тобі не сподобалися комсомольці цеху? — здивувався новообраний секретар.

— Чоловік тридцять комсомольців на облік не беруться. Багато хто не сплачує внесків. Спробував організувати самодіяльність — жоден не записався. На збори приходять одиниці, а на обліку близько ста людей...

... Якось новообраний секретар підійшов до робітниці — Лариси:

— Давно я хотів з тобою поговорити. Знаю, що ти виховувалась у дитячому будинку, не пам'ятаєш матері. Чим ти завоювала авторитет серед подруг? Наче і **ведеш** ти їх **не туди, куди треба, а слухають тебе.**

— Тобто, як це не туди?

— А так. Сама відірвалась від комсомолу і їх з дороги збиваєш.

— А що, може мені комсомол матір замінить? — відповіла спалахнувши дівчина...

* * *

Після цьогорічного січневого пленуму ЦК компартії в Києві, який признався до повної катастрофи сільського господарства в поневоленій Україні, ЦК КСМ вимагає від української молоді »рівнятись« на хрущовські »маяки«, на т. зв. молодих передовиків сільського господарства, на ударників та бриґади комуністичної праці. Українська молодь негайно розпочала завзятий спротив новому визиску та хрущовським »маякам«. »Відомо — пише »Комсомольська правда« ч. 21 ц. р., — що в ЦК КСМ України багато говорили за потребу поширювати досвід маяків — літніх доярок, свинарів, кукурудзоводів. Але де ж ті тисячі нових молодих наслідувачів Марії Савченко та Євгенії Долинюк на Україні? (Хрущовські »маяки« — орденоносці. — А.М.) На жаль, їх один, другий та й годі«.

Коли московські наглядачі переконуть молодь про потребу працювати по-комуністичному, вона махає рукою й відповідає: »Яка там комуністична праця! В комунізмі всі одержуватимуть винагороду за працю однаково, а чи це буде справедливо? Якщо хтось працює більше, від нього для суспільства й користи більше, а тим самим така людина повинна одержувати й більшу заробітну платню. А в бриґадах комуністичної праці платню всі одержують однакову« (»Ізвєстія« ч. 26 за 1961 р.).

Ось, що пише »Молодь України«, за 14 квітня ц. р. про хрущовські »маяки« у Вінницькій області: »Делеґація комсомолу Хмельницької области прибула до Вінницької для ознайомлення і перейняття передового досвіду від молодих комсомольсько-молодіжних ланок сільського господарства. Побувавши в різних колгоспах, делеґація дізналась, що в колгоспі ім. Шевченка Уланівського району передові ланки створені формально. Приміром, ланку Олени Гуменюк називають комсомольсько-молодіжною тільки для звіту в райком комсомолу... В колгоспі »Шлях Леніна« цього ж району ланкова комсомольсько-молодіжної ланки Ніна Тимощук заявила: »Хоч зобов'язалась виростити по сто центнерів зерна на кожному гектарі, але не сподіюсь цього... Зобов'язання наки-

нули згори...« В колгоспі »Дніпро« Вінницького району запитали ланкову Галину Гончарук:

— Готові сіяти?

— Як вам сказати... — відповіла ланкова.

— А де ж ваші посівні площі для ланки?

— Бриґадир говорить, що на цьому полі, а де точно не знаю... не знаю... (Це свідчить як »дуже зацікавлена« українська молодь витяганням з прірви соціялістичне сільське господарство в Україні! — А.М.).

* * *

В цій статті наведено тільки окремі факти на підставі офіційної московської преси в Україні, які посередньо або прямо вказують на хоробру боротьбу української молоді проти окупанта. Вони нас переконуть, що наша молодь на рідних землях »не спить«, не скорилася поневолювачеві, вона бореться, шукає правди, переоцінює існуючі духові вартості і, очевидно, з великою надією чекає на **ідеологічну допомогу** від української молоді на еміґрації. Ідейна зброя сильніша за вогнепальну! А таку зброю має можливість виготовити й передати на рідні землі наша сумівська молодь, українське студентство, взагалі вся наша молодь на еміґрації.

Часто чуємо ми від української еміґраційної молоді таке: »Коли б ми були на рідних землях зі зброєю в підпіллі, ми б показали окупантові... Ми б навчили »совєтчиків« як боротись за волю України!..« А що ми робимо для України тут на еміґрації? Не є великим геройством зі зброєю в руках дармо згинути. Більшим геройством є, можливо й не галасним, змусити себе глибоко й докладно студіювати боротьбу української молоді в поневоленій Україні, докладніше розробляти нашу національно-визвольну концепцію, озброювати нею нашу молодь в Україні і допомагати тим самим визволенню України.

СУМ, Пласт, ТУСМ, ЦЕСУС, СУСТА, СУСК — вся українська молодь на еміґрації має всі можливості набагато активніше працювати в ділянці продукування ідеологічної зброї для українського народу на рідних землях. Вірно твердить мґр. Бедрій, що »не треба боятися тяжких тем чи критичних проблем. Мусить панувати відвага

думки в досліджуванні правди...« (»Вісник« ч. 4 ц. р.). Хто заперечить ці ствердження, коли навіть в жахливих обставинах большевицької дійсности українська молодь має відвагу висловити думки в дослідженні вічно-існуючої правди, заперечуючи марксистсько-ленінську брехню?

Дехто скаже, напр., таке: »Добре, ми будемо розробляти наші ідеологічні концепції, але що з того? В Україну вони не продістануться, а залишаться в архівах еміґрації«. Таким, я сказав би, »невірам« найліпшу відповідь знаходимо в закликові літераторів і мистців Києва та Київської области з 25 квітня ц. р: »Працівники літератури й мистецтва Радянської України... даватимуть рішучу відсіч **будь-яким проявам ворожої ідеології,** високо триматимуть прапор пролетарського інтернаціоналізму«... (»Молодь України«, 27. 4. 1961). Зрозуміло, — заклик від імени літераторів і мистців писав партійний керівник ідеології, але »відсіч проявам ворожої ідеології« вказує на те, що в Україну продістаються ідеї українського націоналізму також розпрацьовані і на еміґрації.

»Молодь повинна внести в самий наш рух, — закінчує мґр. Бедрій свою статтю, — динамічність, революційність ментальности, творчість інтелекту, штуку використовувати обставини та примінювати нові тактичні можливості«. Я додав би від себе й таке: молодь обов'язково повинна дати й обґрунтовану незаперечну відповідь на всі питання, які сьогодні хвилюють нашу молодь в Україні, а на які московський окупант відповідає марксистсько-ленінською брехнею, окозамилюванням, фальсифікацією українських правд.

А. Микулин

Коли запитали одного державного мужа, яким чином він може виконувати так багато обов'язків і водночас провадити ще й громадську діяльність, то він відповів: я роблю тільки те, що можу зробити сьогодні; нічого не відкладаю на завтра.

Завтра — це діявольська засада. Ціла історія засіяна його жертвами.

ДЕЩО ПРО ОСОБУ ВИХОВНИКА

Г. ОЩИПКО

В процесі виховання виступають дві чинні особи — вихователь і вихованець. Вихователь — це особа, котра своїм педагогічним діянням, своїм знанням, своїми прикладами формує дитину з метою зробити її здібною до суспільного і особистого життя. Тому вихователь мусить бути повністю свідомий свого завдання і своєї мети, а найголовніше — своєї відповідальности за виховну роботу.

Вихованець, натомість, — це істота, яка ще не є вповні свідома своїх вчинків, своїх спроможностей і своєї ролі в майбутньому житті. Дитина у віці формування підпадає скоро під вплив оточення, у своїй поведінці бере приклад із старших і якщо її оточення буде погане, воно нахилить дитину до поганих навичок, яких опісля її тяжко буде позбутися. Брак виховання, доброго середовища і добрих прикладів можуть звихнути характер дитини на ціле її життя.

Мета виховання

Виховання має за мету приготувати дитину психічно, морально, інтелектуально і фізично до практичного життя. Воно повинно розбудити, розвинути і скріпити в дітей всі вроджені таланти і духові можливости, щоб дати їм змогу пізнати здобутки людського духа і використати їх у своєму житті. Виховання повинно прямувати до того, щоб використати позитивно всі духові, інтелектуальні і фізичні сили дитини — злучивши і згармонізувавши їх в одну цілість.

Виховання може відбуватися **одинцем** або **гуртом.** Індивідуальне виховання дозволяє вихователеві краще пізнати дитину, збагнути її прикмети і здібности, добрі і шкідливі навички. Відповідно до цього він може пристосувати свій матеріял і виховні методи. Але виховання одинцем має також свої від'ємні сторони, бо дитина знає тільки свого вихователя, а не знає товаришів, і набирає про себе фальшивого поняття.

Практично, сьогодні виховання відбувається гуртом — в школі, молодечій організації, літніх таборах і т. п. Таким чином дитина пристосовується зразу до суспільного життя, набирає свідомости про себе саму і про свою вартість серед групи. В гуртовому житті дитина привчається до порядку, організованости, відповідальности і солідарности. В гуртовому житті діє стимул вибиватися на перше місце або принаймні дорівнювати своїм товаришам. Гуртове виховання приготовляє дітей до суспільного життя і зближує їх до майбутньої ролі в суспільстві.

Окремою формою є **родинне виховання.** В родині дитина набирає перших форм свідомости і дуже часто залишається в ній до дозрілого віку. Родинне виховання являється основним і якщо дитина одержить добре виховання в родині, тоді виховання в школі, церкві, таборі є багато спрощене. Добре родинне виховання розвиває родинні інтереси, почуття ощадности, господарности, а також індивідуальности і особовости. Для доброго родинного виховання потрібно свідомих батьків і упорядкованих економічних відносин. Очевидно, що родинна нужда і недостатки не сприяють доброму вихованню, головно тоді, коли мати мусить також працювати.

В наших часах інакше не може бути і на допомогу родині приходять інші виховні сили — а саме виховання гуртом — в школі, церкві, молодечих організаціях, які себе доповняють. Моральні вартости, які дитина набула в родині, як взаємна любов і пошана, послух, чесність, жертвенність скріплюються в гуртовому вихованні і набирають ширшого значення і загально-людського пристосування.

Для нас, українців поселених на чужині, справа родинного виховання є дуже важною тому, що в родині дитина набуває перших українських релігійних і національних почувань і своїх рідних традицій і звичаїв.

Про що повинен пам'ятати виховник

Беручись до виховної праці, виховник повинен собі усвідомити, що:

— він є різьбарем характеру і душі молодого покоління;

— що на нього звернені очі батьків, громади і керівників суспільних організацій;

— виховник мусить виконувати свій обов'язок сумлінно і з повною відповідальністю перед Богом і нацією;

— щоб праця виховника була успішною він мусить мати основні знання про психічний і фізичний розвиток дитини, цебто знати духові і фізичні спроможності своїх вихованців;

— він повинен познайомитись із середовищем і обставинами, серед яких діти живуть;

— виховник повинен знати якими методами і способами подати дітям підготовлений матеріял, щоб осягнути ціль викладу. Він мусить добре підготовитись, а зокрема передбачити можливі запитання дітей і знати відповіді на них;

— виховник повинен усвідомити собі мету своєї виховної роботи, цебто те, що він бажає осягнути своєю працею.

Праця виховника, як і взагалі праця всіх педеґоґів, є тяжка і відповідальна. Виховник формує душу дітей і приготовляє їх на майбутніх повноцінних громадян. Дуже часто порівнюють працю виховників до праці скульптора — мистця. Так як скульптор різьбить з каменя статую, так виховник різьбить і унапрямлює розвиток дитини. Однак, якщо скульпторові не вдасться його твір, то він змарнував лише камінь. Натомість виховник невідповідною поведінкою чи наукою може зіпсувати не камінь, але живий організм, живе єство.

Праця виховника утруднена ще й тим, що він не починає з початку своєї виховної праці, а в більшості випадків продовжує виховання батьків, школи і т. п. Тому виховник, що береться за діло виховувати інших, мусить сам бути добре вихований. Він мусить служити прикладом для своїх вихованців, бо приклад у вихованні грає дуже велику ролю. Діти, звичайно, наслідують старших зі свого довкілля, цебто в першу чергу батьків, учителів,

вихованців. Тому вихователь мусить бути бездоганний під кожним оглядом — під оглядом знання, поведінки, товариськости. Діти мусять вважати його за найкращого, за найрозумнішого, за найвідважнішого.

Вихователь має не тільки розвивати і поглиблювати інтелект дитини, він має формувати особовість, плекати почування, прищіплювати добрі прикмети і навички. Це формування відбувається не за одне чи кілька занять, але продовж довшого часу, поступово та вимагає від вихователя багато праці. наполегливости, сильної волі, а також знання і досвіду, а найважніше великого бажання виховувати інших.

Інтелектуальні вимоги вихователя

Під інтелектуальним оглядом від вихователя вимагається солідної і ґрунтовної загальної освіти, яка дозволить йому на самостійність у його виховній праці, дасть йому можливість краще пізнати істоту дитини і розбудить у ній цікавість до знання і науки. Це не мусять бути, одначе, надзвичайні здібности. Вихователь, одначе, мусить мати ясний і відкритий розум, здоровий розсудок і ініціятиву.

Вихователь є тим апаратом, до якого звертаються діти з всякими запитаннями і ждуть на зрозумілу і ясну відповідь. Очевидно, що крім загальної освіти, для вихователя дуже помічною була б педаґоґічна освіта, чи хоч би педаґоґічний курс та основи психології дитини.

Вихователі Ю СУМ-у мають за завдання виховувати дітей на майбутніх українських громадян, вони мають збудити в дітей любов до України, до українських традицій, до української культури. Тому вихователькові необхідно є мати підставові знання з української історії, географії, літератури і культури.

Українознавство є одною з головних ділянок в Ю СУМ-і і на нього потрібно звертати особливу увагу. Цього знання діти не набудуть в чужих школах; його вони мусять одержати від батьків і українських вихователів.

Очевидно, що вся виховна праця має проводитися в українській мові. Тому вихователь Ю СУМ-у повинен знати рідну мову в слові й письмі і між своїми товаришами говорити тільки по-українському. Треба рівнож читати багато українських книжок, оповідань, щоб знати оповісти їх дітям. Українські пісні, танці, звичаї не мо-

жуть бути чужими для виховника, бо вони є багатим джерелом національного виховання.

Загальна освіта, а в першу чергу українознавча освіта, є отже конечно потрібна для того, щоб виховник міг братися за справу виховання, яке мусить мати український характер, український дух, і мусить відповідати потребам українців на чужині. Наші установи, організації і школи потребують молодого припливу, молодих людей з свіжою енергією і силою. Цей приплив має підготувати СУМ разом з іншими українськими організаціями. Його мають виховати українські виховники.

Духово-моральні прикмети виховника

Виховник мусить відзначатися передовсім високими духово-моральними якостями. Саме інтелектуальне знання є невистачальне. Духово-моральні прикмети є основою доброго виховання.

Виховника повинні характеризувати:

Висока мораль. Виховник повинен дотримуватися законів християнської моралі і бути прикладом для своїх вихованців. П'янство, розпуста, лайка, брутальність, брехливість, бійка і т. п. — все це прикмети аморальности. Якщо виховник грішить хоч одною з них, він не може бути добрим виховником.

Релігійність. Виховник повинен бути глибоко-віруючим і практикуючим християнином, виконувати всі релігійні практики і своїм прикладом прищеплювати любов до Бога і пошану до своєї Церкви.

Патріотизм. Завданням виховника є прищепити дітям любов до свого народу. Він це осягне, якщо сам буде добрим патріотом і добрим українцем. Для цього є багато способів, щоб впоїти в дітей національне почуття — щирі і теплі розмови про боротьбу нашого народу, про українських героїв, плекання наших звичаїв і традицій.

Твердість, рішучість, послідовність. Ці риси характеру є конечно потрібні виховникові, бо вони подобаються дітям. Від них залежить авторитет виховника. Виховник не сміє змінити своїх попередніх постанов і вказівок, бо діти не будуть тоді його респектувати.

Справедливість і **чесність.** У виховника не повинно бути ліпших і гірших дітей, бо такий поділ за зовніш-

ними ознаками викличе в дітей взаємну ворожнечу і ненависть до вихователя у покривджених. Всякі спори між дітьми повинен він полагоджувати справедливо і без фаворизування.

Ініціятивність. В кожній ситуації, навіть скрутній, вихователь повинен шукати доцільного виходу, не чекаючи безнадійно розпорядження зверхника. Творча ініціятива, це уміння, напр., підібрати вірші, сценку до якоїсь програми, розповісти дітям щось цікаве, коли вони починають нудьгувати. Втримання дітей в зацікавленості вимагає від вихователя великої ініціятиви, яку треба розвивати в собі читанням, обсервуванням, наслідуванням інших досвідчених педаґоґів.

Поміркованість і стриманість. Це стосується взаємин вихователя з дітьми у випадку певних конфліктів, порушення дисципліни, невиконання доручень. Найгіршим є втрата рівноваги, крик, незаслужене покарання дітей і взагалі нерозважне поступування, яке може залишити в душі дитини тривалу психічну нехіть.

Працьовитість і життєрадість. Любов вихователя до праці — конечна потреба. Він повинен прищепити цю рису дітям, які від природи наділені активністю і бажанням працювати. Діти люблять працю, яка їм по силі. Тому матеріял для дітей повинен бути доступним для їхнього віку, розуму і почуття. Вихователь повинен бути життєрадісним, веселим і бадьорим. Дитина не може критично сприймати своє оточення. Вона у всьому шукає радости і насолоди. Її тішить природа, спів пташок, життя комах. Вона усіх хотіла б бачити такими веселими, як вона сама.

Любов до дітей. Вихователь повинен любити дітей, з якими працює, так як добрий батько і мати. Він повинен наближувати їх до себе, розуміти їх, входити в коло їх заінтересувань, але також давати їм зрозуміти, що він старший за них віком і є для них авторитетом.

Зовнішній вигляд вихователя — це один з важливих елементів його авторитету. Він мусить бути дбайливим, охайним під кожним оглядом, подобатися дітям.

Педаґоґічний підхід до дітей

Крім інтелектуального знання і духово-моральних вартостей, вихователь повинен знати основи педаґоґіки та мати педаґоґічний підхід до дітей.

Педагогічним підходом називаємо поступування вихователя з метою спрямування дітей на відповідні релігійно-моральні і національні рейки, розбудження в них заінтересування до науки і праці, вироблення почуття обов'язковости, розуміння і пошанування власної гідности.

Такий підхід можна мати з природнього обдарування або набути його довголітньою практикою, читанням дитячої і фахової літератури.

Підхід вихователя мусить бути такий, щоб виховання відбувалося природнім способом, з замилування, з власного бажання дітей. Змушування дітей насильно до науки до нічого не доведе, а лише викличе дух спротиву, який є питомий дітям шкільного віку.

Заінтересування учнів — це один із найважніших педагогічних засобів, а також один з найтяжчих. В навчанні мусимо добирати таких метод, щоб розбудити цікавість учнів, охоту до науки і бажання знання. Треба усвідомити дітей, що все те, що вони вчаться, є їм потрібне і корисне.

Характерною рисою дітей і молодших учнів є нахил до забави, ігор і руху. Цей момент вихователь мусить використати в науці. Заінтересування учнів легко розбудити серед звичайних життєвих умов. Тому нераз такі умови треба створювати або викликувати. Напр., в часі прогульки, серед природи легко зацікавити дітей географією, в місті — архітектурою, театром; на підприємстві — технічними здобутками, працею; в лісі назвами дерев і т. п.

Діти люблять образове представлення, а не сухий теоретичний виклад. Коли будете оповідати шкільним офіційним тоном про роди птиць, це не буде надто цікавити, але коли принесете до кляси кабінетного птаха, вас зараз обступить гурт дітей.

Вироблення почуття обов'язковости в учнів не проходить легко, а воно є конечно потрібне. Найкращим підходом буде приклад вихователя. Коли діти побачать, що вихователь працює охочо, терпеливо, без нарікань, точно і совісно, вони мимоволі стараються його наслідувати. Вихователь не може пропустити ні одного вияву недбальства, без відповідної реакції.

Спеціяльні завдання призначені поодиноким групам учнів накладають на них обов'язок, за який вони мусять відповідати і це виробляє ініціятиву і підприємчивість.

Дозвіл і відмова. Виховник дозволяє дітям робити все те, що впливає корисно на їх фізичний і психічний розвиток, а забороняє все, що гамує цей розвиток. Дозволяє забави, відпочинок, добру лектуру, добре товариство. Що виховник раз заборонив, не може другим разом дозволити. Найкраще усвідомити дитину про погані наслідки забороненої речі.

Наказ. Виховник може вимагати від дитини, щоб вона виконала щось, або занехала. При допомозі наказів, або заборони, керуємо волею дитини. Наказ повинен бути обдуманий, щоб не в'язати надармо волі дитини. Наказ повинен бути: 1) рішучий, 2) зрозумілий, 3) короткий, 4) доцільний, 5) можливий до виконання.

Треба змагати до того, щоб число наказів постійно меншало і щоб дитина щораз більше керувалася свідомо певними засадами.

Рада і пересторога, це конечно потрібні засоби у виховній роботі. Виховник мусить дорадяувати і поучувати дітей як вони мають поступати в різних життєвих умовах, а рівнож перестерігати про наслідки, які постають з малих дитячих вибриків. Треба, однак, уважати, щоб ці пересторогн не були безнастанними, бо тоді діти будуть їх легковажити.

Доручення і завдання. Дітвора повинна бути завжди занята, вона не сміє дармувати і нудьгувати. Доручення і завдання розбуджують у дітей самостійність, вчать застосовувати практично набуте знання і досвід. Доручення повинні підходити дітям до їх віку і духового розвитку.

Нагороди і кари. Нагороди і кари видаються на перший погляд добрим виховним засобом, однак вони є тим небезпечні, що діють скрито. В душі нагородженої дитини зроджується гордість, зарозумілість і понижування інших. Кара натомість принижує гідність дитини і створює почуття меншевартости.

Тому виховник мусить стосувати нагороди і кари з великою застановою і по провірці і оцінці поступку дитини. Треба приучувати дітей сповняти обов'язки не з надією на нагороду, або зі страхом перед карою, а з повною свідомістю своєї повинности, а нагородою для них повинно бути самозадоволення з виконаної праці і задоволення виховника.

Уживаючи нагород і кар, виховник повинен пам'ятати, що:

— нагорода або кара є тоді потрібні, коли інші засоби не вистачають;
— вимір нагороди і кари повинен бути справедливий. Несправедливий вимір викликує бунт і обнижує авторитет виховника;
— нагороди і кари повинні впливати на амбіцію і тому треба вистерігатись кар фізичних;
— ніколи не нагороджувати сповнення звичайних повинностей, або прикмет чи обдарованости, як теж не карати за брак здібности дорівняти іншим.

Тільки дійсна заслуга може бути нагороджена і дійсна провина покарана. Кара має за мету направити, вилікувати, а не зранити до живого. Тому кари повинні бути лагідні і співмірні з провиною.

* *
*

Праця над вихованням нашого дорості в українському дусі є так важною, що для неї варто працювати.

Працюючи з дітворою і виховуючи її в українському дусі, ви працюєте для України, яку ви, може, не всі бачили, але супроти якої ви маєте обов'язок.

Це земля і батьківщина ваших батьків, велика і багата, з старою історією і великою культурою, з родючою землею і з величезними природніми багатствами, з великими степами, лісами, горами і безмежними полями, з лагідним і працьовитим народом, але яка тепер перебуває в неволі.

Наш нарід на батьківщині, наші брати і сестри, постійно борються, щоб визволитись з тієї неволі, а ми, що живемо тут по чужих країнах, мусимо їм допомагати. Ми допоможемо їм тим, якщо залишимось українцями, без огляду на місце нашого народження, якщо будемо знати все про Україну, якщо будемо зберігати наші звичаї, мову і культуру, якщо будемо виховувати наших дітей в українському дусі.

Україна кличе нас, берімось до праці!

Письменники молодого покоління

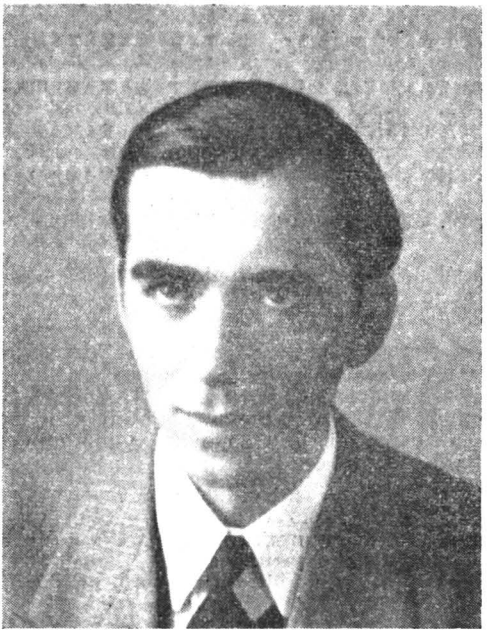

Жиґмонт ПРОЦИШИН

На таке означення, без сумніву, заслуговує **Жиґмонт ПРОЦИШИН**, молодий письменник і науковець, що відійшов передчасно в могилу саме, коли втихла буря другої світової війни, 27.6. 1945 року, у бельгійському місточку Ґенті. Ж. Процишин — письменник молодого покоління 30-тих років, в житті якого невід'ємною частиною була **тюрма**, якої не оминули всі ті, хто в молодечому пориві боротьби за життя нації, за словами Шевченка — »карались, мучились, але не каялись«. Не оминув її також і Ж. Процишин. Свої тюремні враження і переживання змалював він у збірці новель і нарисів якраз під заголовком **»Молоде покоління«**. Цю збірку нарисів починаємо передруковувати в »Авангарді« з метою дати нашим читачам образ життя молоді з-перед трьох десятків літ. Збірка »Молоде покоління« вийшла в 1933 р. у Львові, але зразу була сконфіскована польською владою, так що вона не мала змоги розійтися і зовсім невідома нашому загалові. Один примірник, на щастя, зберігся у дружини письменника, бельгійки пані Лежіе, яка погодилась віддати нам його до використання, затримуючи право дальших передруків, защо на цьому місці складаємо їй щиру подяку.

Життя Ж. Процишина повне запалу й труду для справи визволення України. Народився він 7.3. 1910 р. в селі Кавсько, в Західній Україні. Середню освіту закінчив у Львові, а вищу на Тайному університеті у Львові та в Лювені (Бельгія). Посідаючи письменницький хист і замилування до літератури й журналістики, він дописує до »Діла«, »Нового Часу«, а згодом засновує »Голос Нації«, що вважався органом націоналістичної молоді. Як члена ОУН, не минули його польські переслідування, політичний процес і тюрма. Після заборони видавати »Голос Нації« Ж. Процишин переїздить до Бельгії, де доповнює свої студії і осягає диплом ліценціята політичних і економічних наук. За німецької окупації доповняє своє знання слав'янських мов і стає професором університету в Ґенті. Він є автором »Практичного підручника російської мови, який появився у видавництві »ОДО« в Ґенті.

За німецьких часів відвідує Львів, звідки повертається з новими плянами до Бельгії, де його очікує дружина і четверо дітей.

Але підірване здоров'я і наслідки тюремних допитів положили його в могилу в молодому віці. 29 червня 1945 р. відпровадили його приятелі на кладовище в Ґенті. Похоронів довершив о. Максим Германюк, ЧНІ, тоді ще звичайний єромонах Отців Редемптористів, а сьогодні Митрополит українців католиків у Канаді.

Збірка новель »Молоде покоління« віддзеркалює героїчність нашої молоді під польською окупацією. Хоча ця епоха багата подвигами, геройськими чинами й революційними виступами, за які більшість учасників платили втратою волі і »знайомством з тюремними ґратами«, в нашій літературі не багато документів і описів тієї доби. Тому »Молоде покоління« і під цим оглядом заслуговує на відсвіження. В новіших часах, ця збірка, це одна з перших спроб зафіксувати тюремні враження і вона була предтечою дальших тюремних споминів з концтаборів О. Данського »Хочу жити», В. Янева »Німецькі концентраційні табори«, П. Мірчука »Німецькі млини смерти«, а особливо поета Марка Боєслава »Непокірні слова«, які усі разом дають нам картину боротьби, терпінь і знущань — невід'ємних чинників державного визволення.

Редакція

Кожний може стати корисним, поважаним і щасливим чоловіком, — каже Едвард Еверет, — коли буде удосконалювати свої здібності, коли орлиним зором буде виглядати можливостей піти вперед, коли буде ставити опір спокусам і не буде віддаватися поганим успіхам.

ЛИСТ ІЗ ТЮРМИ

Ж. ПРОЦИШИН

Листа до Тебе — друже, пишу я з тюрми,
І знаю: прийде він до Тебе з чорними мазками...
Та знаю теж, що з чорних тих мазків, один
Скаже більш Тобі, ніж правда між рядками!

Вр... 20. IV. 19...

Любий Друже-Брате!*)

МІЙ ДЕНЬ

Обіцяв я Тобі написати дещо більше про переживання в одиночній келії в далекій від Тебе тюрмі. Але справді не знаю, що писати. Чи можна назвати переживанням молощо замітні події в моєму одноманітному ланцюгу днів? Хіба придбати інтроспективний автоматичний регістратор, який зумів би записати мої думки, рефлексії та кожночасний настрій. На жаль, такого апарату ніхто ще не видумав, а я сам за лінивий, щоби позбирати все те дрантя разом і передати Тобі хоч маленьку впорядковану його частину. Найкраще зробив би це в довгій лірично-описовій вірші з таким більш-менш початком:

Два кроки вширш, чотири вздовж,
Високо із крючком вікно.
Крізь скло і порох піднебесна жовч
І бурі ґрати мов фантом.

Не роблю цього з двох причин: поперше, не вдалося б мені помістити цілої вірші на оцьому листі; подруге, боюся попасти в трагічний настрій, що ним так люблять дихати в'язничні рими.

День починається в мене від порядкування келії та проходу. Прохід одногодинний, »реґлементовий«, як пише

*) Зберігаємо правопис оригіналу.

наш поет. Проходжуємося між двома крилами в'язниці вузькою насипаною з землі стежкою, яка описує коло з проміром п'ятьдесяти метрів. Стежка вузька, бо її ширина призначена тільки на одну пару ніг. Проходжуємося гусаком у великих відступах. Уста мусять бути непорушні, бо інакше можна наразитись на вигуки дозорців, що пильнують проходу з окремого кам'яного підвищення, від кам'яної огорожі та з вартівничої башти.

Після проходу аж до обіду роблю собі т. зв. ремінісценцію шкільної лавки, себто бубню напам'ять, що вдасться. Після обіду, який тут »подають« в 11,20, гоню час усіми іншими зайняттями, почавши від читання передпотопових книжок з тутешньої бібліотеки, а скінчивши на аблюціях зимною водою. До окремої групи моїх розваг у тому часі належить переполокування брудних хустинок до носа, практична наука цирування на подертих скарпетках і пришивання відірваних гудзиків до штанів.

Крім цього, щоб не засидітись, вистукую своїми кримінальними черевиками (кожний важить 10 кг.), чотири кроки сюди й туди по асфальтовій долівці і займаюся... спортом. Бачу, що усміхаєшся, а я поважно роблю щодня поступ у скоці вгору та через стілець. Коли мене тільки привезли, мій перший скок через стілець покінчився дуже нещасливо, бо я звалився разом із ним на долівку та собі і йому нарушив ногу. Тепер же я »без тремтіння серця« кладу на стілець мидничку, смітярку та мітлу і перелітаю над цим імпровізованим Монт Еверестом, як Ліндберг над океаном.

На жаль, спорт не помагає і поростаю в поясі салом.

Пів на шосту вечеря, яку треба прихапцем їсти, щоби ще вмити мицину, відіпняти від стіни та постелити ліжко й самому роздягнутися та виставити стілець з одежою, ложкою та номерком на поріг, те все, заки пролунає дзвінок на нічний »супочинок«.

Поклавшись, довго мусиш ждати на сон. Поки він прийде, глядиш розширеними зіницями в порожнечу та інтуїцією, про яку так марно пише Берґсон, виловлюєш під дверима келії ключника, що, дбаючи про добрий сон в'язнів, крадеться вздовж келій, мов Шлеміль. Коли засипляю? Різно. На дванадцять годин, що їх вистукує наш годинник від 6-тої вечером до 6-тої ранком, не було ще ні одної, якої б я не чув...

ТЮРМА

З твого листа бачу, що рух у тюрмі в З. далі такий, що аж тріщить... у неодного бідного в'язня. Зате тут спокійно, мов на Олімпі. Тільки часом є трохи грюкоту в двері та криків: »не бий«! Але ж це ясне, що без авантюри від часу до часу навіть у найсолодшій тюрмі не обійтися.

Своєю будовою та внутрішнім виглядом тутешня тюрма привітніша від Загребської. Вже першого дня, як тільки мене сюди привезли, нагадалися мені картини з »Westspiegel«: Frauengefängnisse in Berlin. Згодом я довідався, що це типовий пруський тип в'язниць, будований скрізь у колишній німецькій займанщині та на Моабіті в Берліні. Замітні в ньому скляні частини даху,скляні стіни при вилетах коридорів і перспективно зосереджена конструкція. Завдяки тій останній прикметі т. зв. »старший«, що сидить у вузлі чотирьох крил будинку, на висоті другого поверху, мов капітан корабля у своїй лоцманській будці, бачить увесь рух у в'язниці, як на долоні. Замість сходових кліток-скринь, є »прозорі« східці, що не зупиняють зору.

Все те, разом із воскованими долівками та блискучим лінолеумом по коридорах і ґанках, робить враження гарно передуманої естетичної цілости. Та це тільки так спочатку. Згодом глядиш на цю »гарно передуману естетичну цілість«, як на мало естетичний дисонанс і переконуєшся, що це **естетика, яка насилує етику.**

ВЕСНА І ВЕЛИКДЕНЬ

Романтика весни набирає у в'язниці питомого тягару. Коли ти на проході, яскрава голубінь молодого весняного неба, що живо контрастує з червоними мурами та огорожею тюрми, здається Тобі блакитно-сталевим дзвоном, який придушує Тебе своїм тягарем до землі. Та водночас у Тебе горде почування сили. Відчуваєш, що цей велитенський дзвін для Тебе іграшка. Враження його тягару робить Тобі приємність, а складна кучугура в'язничних тілес і огорож затрачує у Твоїх очах свою непорушну кам'яну вдачу. Так і здається, що вона не встоялась би перед дужим порухом Твоїх рук. Треба тільки молодої живої крови, щоби мати таке враження. Стара кров цього не відчуває.

Завтра Великдень. Дадуть нам на сніданок троє зварених яєць, на обід подвійний пай м'яса, переконані, що дали нам усе, чого треба для святочного настрою. Нас, піонірів Великодня, поведуть завтра до церкви святкувати Великдень.

Вчора прийшли книжки, які Ти вислав мені, наче на телепатичне замовлення. Радію, що буду мати що читати під час свят. Байронівського »Дон Жуана« дочитую вже до кінця. Бачу, що цей твір все ще актуальний. От хоч би такий його вийняток:

Народи — в'язнями; чим їхній сторож?
Теж в'язень ґрат, колодок, ланців.
Невже ж вільні тому, що держать в норах
Волю? — Боягузи.

(Х. пісня).

РАВЛІЧ

Оце Равліч лежить горілиць на арештантській причі та нерівномірно викидає сонний віддих у павутинну пластинку, що повисла під стелею простісінько над Равлічевим ротом. Вона легенько здрігається, неначе б мала душу й обурювалася на червоні цятки насікомих, що ворушаться скрізь по причі та діравій, мов губка, стіні. Здається, що Меккою для тих червоних прочан є особа Равліча, бо чимало їх уже на ньому бенкетує. Та він навіть не сколихнеться. Дві добі, як не спав від »лихоманки цікавости«, так добре знайомої всім тюремним вовченятам. Тепер відсипляє безсоння.

Зненацька каламутить сонну тишу грюкіт відчинюваних дверей. Голосне »позір!«, від якого прокинувся б найкращий сплюх, і в келію входить замашним кроком куценький та опецькуватий комісар у блискучих шліфах. При ньому аґент. Двері за тією почесною двійкою зачиняються так само раптово, як і відкривалися, тільки вже не так голосно. Комісар приміщується напроти очей Равліча та знехотя питає:

— Чи Білько попереджав Вас про намірену маніфестацію?

Це одиноке питання заступає весь допит, на який Равліч так нетерпеливо ждав. Не дочекавшися відповіді, почесна двійка відходить.

Вночі Равліча допитують вдруге, тільки цим разом уже нагорі, в слідчому бюрі, в густому півсумерку, на лавці, що зростається з тілом в одно, під свист шомпола, що немилосердно січе скривавлені босі п'яти Равліча. А рівночасно сипляться допити, мов з щедрого рукава. Найрадше допитують його ґумовими палицями, обступивши кругом при стіні. Часописи вірно пишуть, що Равліча »припирають до муру«.

На п'ятнадцятий день допитів — Равліч у тій самій келії, що раніше. Тільки тепер лежить він уже не на голих дошках причі, а на сіннику, з ногами загорнутими, мов пара немовлят, у білі пеленки. Равліч швидко видужує. Тільки тепер, коли в нього хижий апетит, йому дають всього п'ятнадцять декаграмів хліба на днину та й ще до цього тільки один кухоль води. Згодом лише десять декаграмів хліба на день та пів кухля води. Равліч заріс, як небіжчик, і пашить брудом на всьому тілі. Від цього бруду в душі страшенно гидко. Равлічеві дошкулюють шлункові болі.

Побіч сінника, на якому він лежить, біліє весь час листок білого паперу;і ось одного дня, на лиці в Равліча з'являється бліда усмішка, наче віступка якоїсь щасливої, ненадійної думки. Не зводячись із сінника, він хватає за кухоль від води й шпурляє ним у казенні двері. Коли двері відчиняються і вартовий встромлює туди свій байдужий лоб, летить йому назустріч Равлічеве:

— Олівця!

Голос Равліча на диво міцний, бадьорий та радісний. Таким голосом мусів кричати колись Архимед своє »Геврека!«.

Олівець вже є. Равліч напружує добре пальці, щоб його не пустити й виводить по білому листку уважно та чітко, наче б писав заповіт:

»До пана комісара Жіжковіча. Я готов зізнавати. Равліч«.

Око вартового уважливо та цікаво глядить крізь »жидка«. Тепер двері вже самі відчиняються і вартовий бере від в'язня олівець та записаний листок. Він відходить навшпиньках, наче пістунка біля сплячої дитини, при-

вітно всміхається, підносить з долівки кухоль і кладе його на давнє місце. Двері замикаються за ним нечутно.

Равліч зводиться з причі й, проходжуючись обережно сюди й туди, чекає. За пів години, коли в келії вже смеркає, з'являється аґент. Він бере ніжно Равліча під руку й провадить його до кімнати комісаря Жіжковіча.

Комісар Жіжковіч — добрий знайомий Равліча. Вітає його, наче біблійний батько блудного сина. Навіть руки простягає, тільки не встає з канапи, бо не потрібно, це скаламутило б його вигоду. Зі щоками червоними, мов у грань-дівки, пухкенькими руками, заложеними на круглому череві, та куцими ногами, що, не достаючи долівки, вигойдуються рівномірно над нею, він робить враження, доспілого пампуха. Враження це скріплюють малі очі, що від таємного вдовілля ясніють, мов родзинки в тісті.

— Дуже раді бачити вас, пане Равліч. Гостя, що каже по-королівськи на себе ждати, тим миліше вітають. Прошу, розгостіться.

Аґент із прихапцеватою чемністю присуває Равлічеві вигідне крісло з поруччям.

Комісар простягає поверх стола срібну папіросницю:

— По довгому бездим'ю чей папіроска не пошкодить?...

Равліч хитає головою. Він дивиться комісареві в очі так, як це роблять люди зневірені до краю, й не рознімаючи щок, струшує з кінця язика:

— Хіба би вперед дещо попоїв!...

Комісар глядить у бліде та вихуділе в'язневе обличчя, щоб зараз же стрепенутися та кивнути на аґента. Цього вже нема.

Урядова кімната комісаря Жіжковіча була радше мило влаштованою вітальнею або жіночим будуаром. Стіни прикрашені картинами та килимами, меблі в оксамиті і повітря насичене парфумою та маніжним теплом, яке клонить голову до сну. Равліч і не чує, як голова йому закарлючилася в пазуху.

Будиться він від гомону посуди. Розплющує повіки і бачить аґента в новій ролі кельнера та комісаря, який, щоби достроїтися до родинної атмосфери, переглядає якусь книжку.

Поки аґент бавиться в кельнера, Равліч учиться панувати над собою. На столі появилися речі, що були би в силі розбудити мерця. Прегарний кусок м'яса з пахучою салатою та біленькою бараболею, омлет, тісточка, овочі. Поки Равліч їсть, комісар встиг перейти від книжки до

якогось ілюстрованого журналу. Аґент теж найшов собі якесь пильне зайняття в куті, біля радіо-апарату, що починає грати легку музику вечірньої авдиції. Настрій Равліча переходить бистру амплітуду. Коли їсть помаранчу, він готов сміятися та радіти, наче дитина.

Його всміхнене обличчя помічає комісар Жіжковіч. Зразу кидає журнал і дає знак аґентові прибрати посуду. Блимає срібне етуї і між двома клубками сивого диму над столом, лунає його медове:

— Чи не мало?

Равліч заперечує головою та сміється на весь рот.

Аґент, що встиг уже нечутно вернутися та примоститись за заслоною біля дверей, довірливо глядить у дрібні комісареві очі. Вони ясніють гордощами успіху та ніби говорять:

— Ось і бачиш, досвід і талант — це чари, які перемінюють загорілого підпільного боєвика у лагідну дитину.

Наче достроюючись до стрибкої мелодії, яку передає радіоприймач, комісар Жіжковіч починає швиденько балакати до Равліча:

— Я радію невимовно, що Ви вкінці признали слушність моїй старій досвідченій голові і погодилися зі мною в цьому, що для вас недоцільно бавитися в немудру впертість. Будьте певні, що маєте в мені друга та приятеля. Вимагаю від вас тільки щирости, так, як батько від сина... Ну, пане Равліч?...

Равліч дає знову волю своїй непереможеній охоті сміятися:

— Питайте мене, пане комісаре! Я відповідатиму Вам, як син батькові!...

— Гаразд, якщо хочете конечно урядового стилю. Що знаєте про Білька?

— Нічогісінько!

Хвилину комісар Жіжковіч мовчить. Потім, все ще з тою самою батьківською усмішкою на лиці:

— Пане Равліч, ви обіцяли зізнавати!...

— Гаразд! Хіба ж я не зізнаю?

Обличчя й очі юнака вже не такі. У них, замість пустотливого сміху — тонкий та твердий панцир іронії.

У появі комісаря Жіжковіча теж метаморфоза. Він так і бачить як аґент, стоячи біля дверей, сміється з нього в душі. Мало цього: поліційні коридори гудітимуть завтра:

— Оце той спец від політичних, що вгостив молокососа вечерою, якої не посоромився б з'їсти сам князь, і позволив, щоб цей таки молокосос надув його, як миляну баньку!...

Його бере в свої кігті лють і він, наче в апоплексії, викидає із задиханих грудей прізвища аґентів. Хвилина, і Равліча несуть у »кімнату хрещення«. Там він платитиме рахунок за незаплачену вечерю останньою монетою, яка ще йому залишилася: кров'ю та здоров'ям.

Скаженість комісаря Жіжковіча не швидко минає. Він довго ще повторює:

— »І як тут бути джентлменом!«

(Передрук недозволений)

ОГЛЯДИ І РЕЦЕНЗІЇ

»ДЛЯ УКРАЇНИ«

Так назвали сумівці в Парижі свій журналик. На окладинці, крім написів українською і французькою мовами, видніє герб України, Тризуб, а довкола нього менші герби: Києва, Волині, Львова, Буковини, Кубані-Дону, Закарпаття й Причорномор'я. На внутрішній сторінці окладинки вміщена мапа України, зміст числа та подана редакційна колеґія в такому складі: Богдан Білогоцький — головний редактор, Анатолій Чумак, Надя Андріїшин, Іванна Ридзок — члени, Христина Голик — секретарка, Микола Марсінов — рисівник.

На зміст складаються: передовиця французькою мовою Іванни Ридзок, яка пояснює чому і для кого видається журнал, далі йдуть статті й довідки, написані українською і французькою мовами. Закінчується цей цікавий журналик короткими поясненнями українських звичаїв, зокрема великодніх, відділами »Чи знаєте, що...?«, »Сміховинок« і оголошень та повідомлень про різні імпрези в Парижі. Багато різноманітности додало журналові мистецьке оформлення, заставки та ілюстрації Миколи Марсінова.

Журнал »Для України« видає Осередок СУМ-у в Парижі, але є він органом КУ СУМ-у у Франції і кольпортується по всіх Осередках. Це цикльостилеве видання робить гарне враження завдяки гарному графічному оформленню і ілюстраціям. Ціна одного примірника 100 фр. Сумівці так енергійно взялися його кольпортувати, що перший наклад випродали до останнього числа. Це, звичайно, заохотило їх підготовляти друге число, але часті виступи на французьких, переважно католицьких, імпрезах та надходячі вакації — трохи редакційній роботі перешкоджають. Бажаємо цій вдалій спробі доброго успіху та очікуємо дальших чисел »Для України«.

С. Н.

З життя і праці СУМ-у

5-й Крайовий З'їзд СУМ-у в Австралії

Делеґати і дехто з гостей 5-го Крайового З'їзду СУМ-у в Австралії, що відбувся в днях 30. 3. — 1. 4. 61 р., в залі Українського Народнього Дому в Мельбурні.

Не маючи можливости подати прізвищ всіх осіб на знимці, згадаємо, що за ними видно прапори Осередків СУМ-у ім. С. Бандери в Джілонґу, ім. І. Мазепи в Мельбурні, ім. Т. Чупринки-Шухевича в Сіднею та ім. С. Петлюри в Ньюкаслі.

В часі латинських Великодніх свят відбувся давно очікуваний Крайовий З'їзд СУМ-у в Австралії. Великі зміни в діяльності Осередків позначають працю цієї молодечої організації за останні 4 роки. По різних місцевостях ростуть нові ланки Ю. СУМ-у, збільшується членство — юнацтво, старші члени реактивізуються до праці для створення рідного середовища, де юнацтво, відірване від Батьківщини, мог-

ло б набиратися національного виховання і плекало б український дух. В розгарі тієї праці на місцях, Осередки продовжують каденцію Крайової Управи на наступних два роки, бо через навал праці, особливо улаштовування таборів, немає змоги виделеґувати своїх представників на З'їзд. І щойно цього року з'їхались делеґати Осередків в Мельбурні, Сіднеї, Джілонґу, Ньюкасель і Перті (був заступлений уповноваженими Осередок у Брізбені), щоб, за словами інж. Булки, »обговорити підсумки праці, підрахувати її дотепершній вислід та поділитись досвідом минулого і новими думками на майбутнє«.

Святочне відкриття З'їзду відбулося при участі членів Осередку Мельбурн в одностроях. Після передання звіту голові Кр. Управи д. В. Коцюмбасові, члени К.У. і делеґати привітали прибувшого на З'їзд Їх Ексцеленцію Кир Івана Прашка, який поблагословив З'їзд і молитвою розпочав наради. Миле враження зробило відспівання сумівського гимну і віддання почести чотирьом прапорам Осередків, представлених на З'їзді. Ті прапори, вміщені на сцені Нар. Дому в Мельбурні, були від О-ку ім. С. Бандери в Джілонґу, О-ку ім. гетьм. І. Мазепи в Мельбурні, О-ку ім. ген.-хор. Т. Чупринки в Сіднею і О-ку ім. гол. от. С. Петлюри в Ньюкаслі. До Почесної Президії запрошено Їх Ексц. Кир Івана, інж. М. Болюха (голова СУОА), проф. Дм. Нитченка (голова УЦШРади), інж. Б. Шемета (голова УГВ), проф. В. Олійника і проф. М. Шеґедина (почесні члени СУМ-у), інж. Я. Булку (кер. преси і інф. СУОА і представник »Вільної Думки«), мґр-а Литвина (пред. Делеґатури АБН в Австралії), інж. Т. Яськевича і пані Сороку. Ділову Президію очолили мґр. Литвин (голова), подр. Ю. Олійник (заступник), дд. Б. Прокоп і О. Рожик (секретарі).

В привітах, що їх склали гості і Центральна Управа СУМ-у (письмово) та окремі Осередки, відчувалась радість та признання СУМ-ові за його невсипущу працю над молоддю та релігійне високоідейне й високоморальне виховання, яке дає запоруку, що молодь, згуртована в СУМ-і, стане тим авангардом в боротьбі за сповнення завдань, що їх накладає на еміґрацію Рідний Край. І тільки під кличем »Бог і Україна« оправдає свою діяльність СУМ і на майбутнє.

Ділові наради З'їзду велися в надзвичайно дружній і конструктивній атмосфері. Як виявив звіт голови К.У., на сьогоднішній день в Австралії є 811 членів, з того 553 — це юнацтво, яке поділене на 50 ланок. В цілій Австралії працює 38 виховників. За останніх два роки три осередки влаштували 7 таборів для мо-

лоді, в яких перебувало до 650 учасників. Виховна діяльність провадилась по окремих ланках постійними сходинами, на підставі матеріялів, приготовлених Радами Виховників в окремих осередках. При О-ку Мельбурн відбуто курс виховників і ланкових, під проводом проф. В. Олійника. При О-ку Сідней існує хор та драматична школа, проваджена фахівцями в тих ділянках — сумівцями. Три Осередки набули вже майно у формі площ, а на одній з них місцевий Осередок будує власну домівку. Тому й наради, після заслухання звіту, велись в напрямі більш гармонійної співпраці між Осередками, над поширенням лав юнацтва, піднесенням якости виховної діяльности в деяких осередках. На багатотисячну українську еміґрацію в Австралії 553 юнаків і юначок це дуже малий відсоток. Тому в СУМ-і повинні знайтися всі, ще не охоплені ніякою молодечою організацією, діти і молодь. З евентуальним збільшенням юнацтва СУМ-у, виникає потреба більшої кількости виховників — тому необхідно буде організувати курси виховників у загальнокрайовому маштабі. Саму виховну діяльність треба б поширити до творення окремих мистецьких і розвагових гуртків самодіяльности, а далі стреміти до скликання всеавстралійського здвигу СУМ-у. З огляду на зростаючу кількість

Останній день в таборі СУМ-у »Батурин« біля Мельбурну в Австралії. Проминули щасливі і радісні дні спільного життя — одним учасникам табору хочеться зробити на пам'ятку спільну знимку, інші ж збираються гуртками і обмінюються адресами та обіцянками і на друге літо приїхати до СУМ-івського табору.

майна окремих осередків, З'їзд покликав до життя статутову комісію з трьох осіб, завданням якої буде поробити приготування до зареєстрування СУМ-у як окремої установи австралійськими властями.

Всі наради велись в напрямку якнайкращої розв'язки тих проблем, які СУМ зустрів за

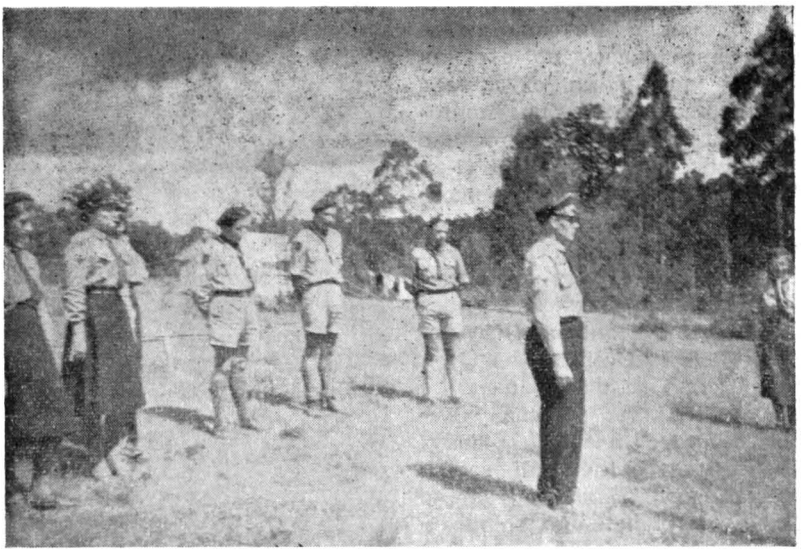

Дружні відносини існують між СУМ-ом і Пластом в Мельбурні, Австралія. На фото: Голова Осередку СУМ-у в Мельбурні, друг Степан Лисенко, промовляє до учасників пластового табору »Гетьманський хутір«.

останній час свого росту. Помітно було щирі турбування делеґатів і гостей, яким виховання української молоді лежить на серці. Не бракувало і прикрих випадків, бо на другий день З'їзду уступаючий голова д. В. Коцюмбас захворів і не міг бути присутнім на дальших нарадах. Також делеґат з Сіднею д. В. Майковський, який захворів під час подорожі до Мельбурну, »пролежав« весь З'їзд у лікарні.

До нової Крайової Управи СУМ-у в Австралії вибрано таких осіб: д. В. Майковський — голова, дд. О. Чубатий, Ю. Венґльовський, Т. Фіґоль, Ю. Борець, В. Коцюмбас, В. Пундяк — члени; под. Н. Шаравара, д. В. Янківський — члени-заступники. Контр. Комісія: дд. О. Луцький (голова), Б. Прокоп, І. Атаманюк і М. Кулик (член-заступник). Тов. Суд: дд. Литвин (голова), В. Лесик, П. Сорока — члени.

Закінчено З'їзд 1.4.61 відспіванням національного гимну.

Осередок ім. гетьм. І. Мазепи в Мельбурні і члени уступаючої Кр. Управи хай приймуть цією дорогою подяку всіх делеґатів за щире і тепле прийняття на 5-му Крайовому З'їзді.

О. Чубатий

10-ть років праці СУМ-у в Тодмордені

Хоч не великий кількістю членів, Осередок СУМ-у в Тодмордені, Англія, завжди належав до одних з найкращих. В минулому році Осередок відзначав своє 10-річчя. Одним з найбільших досягнень дорослих членів СУМ-у в Тодмордені є те, що вони подбали про свою зміну, юних членів.

На фото: Члени Осередку СУМ-у в Тодмордені із своїми вихованцями — юнацтвом — яке виростає на гідну зміну своїм старшим друзям.

В поодинку, замішані між своїми ровесниками з чужого оточення, ці юні українці, найбільш правдоподібно, говорять чужою мовою. Однак, коли вони зійдуться в своєму рідному оточенні, під тризубом і гаслом, що так дуже зобов'язує і, може, навіть їм ще добре незрозуміле, — їхні голоси зливаються в чудовій гармонії української мови і української пісні.

На фото: Хор юних членів СУМ-у в Тодмордені, Англія, із своїм диригентом.

*

Гурток юних танцюристів Осередку СУМ-у в Тодмордені під час одного із своїх численних виступів на сцені.

Курс для виховників і старшого юнацтва СУМ-у в Бельгії

Після З'їзду СУМ-у в Бельгії, що відбувся в половині квітня, нова Крайова Управа заплянувала активізувати працю з юнацтвом, кількість якого поступово зростає. З цією метою було організовано, 29-30 квітня і 1 травня, у Звартберґу вишкільний курс для виховників і старшого юнацтва. Курс відбувся в приміщенні копальняної кантини, де учасники одержали харчування і нічліг. З кожного осередку прибула група молоді під проводом старших сумівців, які також взяли участь в курсі. Досить численно були представлені місцеві осередки: Звартберґ і Ватерсхей. Усіх учасників було понад 60. В курсі взяло також участь шість наших студентів з Лювену, які є членами КУ.

Курс почався в суботу, о 5-ій год., викладом д. О. Коваля на тему: »Ідеологічні основи СУМ-у«. Голова КУ з'ясував ідеї СУМ-у та їх національне і виховне значення. Потім о. д-р Б. Курилас говорив про завдання української еміґрації, зокрема молоді та про виховний ідеал мо-

лодого покоління. Його літературний виклад та цитати віршів запали глибоко в душу молодим слухачам.

В неділю рано відбувся виклад д. І. Левицького про іспити та ступені в СУМ-і та гутірка про сумівську працю, якою проводив д. О. Коваль. Згодом усі учасники курсу взяли участь у Службі Божій у Ватерсхей, яку відслужив о. д-р Курилас. Він виголосив також гарну релігійну проповідь до молоді.

В неділю пополудні всі учасники від'їхали автобусами до недалекої місцевості Опутерен, щоб взяти участь в Європейському святі молоді. На цьому святі були репрезентовані різні національності, а до мистецької частини був запрошений наш сумівський танцювальний гурток зі Звартберґу. Виступ нашого гуртка втішався великим успіхом. Мистецька частина мала бути передана по телевізії, але через технічні дефекти передача не відбулася. Таким чином наш сумівський курс був сполучений із святом молоді державних народів і наші учасники мали змогу оглянути мистецькі виступи різних національних груп і порівняти їх з красою нашого фолкльору.

В понеділок цілий день був присвячений викладам. Д-р М. Когут зробив виклад про значення забав і гор у виховній роботі та перевів практично кілька з них. От. А. Рижак дав лекцію на тему: »Релігійне виховання«, в якій підчеркнув красу нашого обряду та закликав молодь триматися своєї віри й Церкви.

На закінчення курсу, в понеділок пополудні, відбувся виклад д. Г. Ощипка про організаційну побудову й форми праці в СУМ-і.

Закриваючи курс, д. О. Коваль звернувся до молоді з закликом, щоб вона втягалась у працю, готуючись на переємників сумівських ідеалів. При закритті роздано почесні грамоти двом нашим громадянам, пп. М. Бублевичеві і Мельникові, за вплату на »Фонд Ю. СУМ-у«.

Зробивши спільні знимки, учасники роз'їхались домів, до своїх шкільних лавок. Однак вони повинні пам'ятати, що свої вільні хвилини, свої вакації вони повинні використати для Ю. СУМ-у, для національного виховання молодших від себе.

Курс був гарною виховною зустріччю напередодні літнього табору. Сподіваємося, що на цьогорічному таборі ми стрінемося знову, щоб закріпити й поглибити свої знання та набрати дальшого досвіду в праці в СУМ-і.

Г. О.

ПОЛКОВНИК ГАРМАШ

Софія НАУМОВИЧ

Сценка про молодих сумівців, що відбувається в вакаційному таборі Ю СУМ, який має приміщення в міжнародньому таборі ІМКА.

Перша дія проходить у шатрі, друга в світлиці (кімнаті), третя на сцені.

Дієві особи:

Професор, він же полковник Гармаш, — провідник табору й виховник,
Славецька, — вихователька,
Кріличенко, — вчителька танців,
Йоган Шульц, — батько Фредеріка, австрієць,
Галина — роєва юначок, 16 р.
Ірка, **Марійка**, **Дарка** — юначки 13-14 р.
Анатоль — роєвий юнак, 17 р.
Ярема, **Богдан**, **Тиміш** — юнаки 14-16 р.
Кльодін, **Сільвія** — дівчата з ІМКИ, 13-14 р.
Зіґфрід, **Жак** — 14-16 р. хлопці з ІМКИ,
Фредерік — хлопець з ІМКИ, 10 років.
Юнаки й юначки, хлопці й дівчата з ІМКИ.

Сумівці й сумівки, зодягнені в двох перших діях по-спортовому (штани, шорти, светри), у третій — у сумівських однострояхах, або в народніх строях. Дівчата й хлопці з ІМКИ весь час у шортах, штанах тощо. Професор у спортовому одязі в двох діях, у третій, — в цивільному одязі. Славецька в спідничці й блюзці, скромно; Кріличенко, яка показує танці, — в довгих штанах.

І ДІЯ

(Дівоче шатро. Дівчата сидять і лежать на ліжках, порпаються в своїх валізках або наплечниках, оглядають журнали, шиють, причісуються до дзеркальця, тихенько наспівують, але не хором. Їх може бути довільна кількість. Коли дієві особи говорять, — інші не переривають свого зайняття. Це післяобідний відпочинок.)

Марійка (відхиляючи шатро): Ну й погода! Гарний початок табору! І гарні вигляди для нас... Немов у тій холодній Німеччині!

Ірка: Коли б не було так, як минулого року в Англії! Цілих три тижні дощ ішов без угаву й ми мусіли весь час слухати тих нудних гутірок...

Дарка: А в нас у Франції була погода, ми ходили на про-

гульки, робили »першу допомогу« та розігравали »теренові ігри«...

Ірка: А в нас тільки гутірки та співанки...

Галина (при одинокому столику в шатрі): Та ж ти любиш співати! Ти перша знаєш усі модні пісеньки...

Ірка: Ах, це зовсім щось інше! Таку »ча-ча-ча« схопиш зразу й без науки, а оці »шансон юкреієн«[1]) треба вчити напам'ять кожну стрічку, а це так нудно...

Дарка: Таки правда, що нудно. Тільки-що закінчилася школа, а нас уже знову до науки запрягають!

Марійка: І я теж маю науки по самі вуха. Ліцей — не іграшка. Скільки мов — стільки й граматик, а голова тільки одна...

Галина: ...та й то дурна! (всі сміються) Бо чого ж ти йшла до клясичного? Треба було записатися до модерного.

Марійка: Дякую за математику!

Ірка (витягає суконку з валізи): Ой Боже! Якже ж мені вимнялася моя суконка! Цікаво, де тут можна роздобути праски?

Дарка: Праска є напевно в кухні, але підожди з гладженням! Думаєш, що нас пустять танцювати?

Ірка: Ну, звичайно! Ми ж не діти! Казав мені Жак, що вони кожної суботи влаштовують танці. І вже навіть запросив мене до всіх »рок-ів«...

Галина: Бо вони приїхали сюди відпочивати, а ми маємо чогось навчитися! Але ти, гляди, не »втріскайся« відразу в того Жака...

Всі: Ха-ха-ха!

---

[1]) Українські пісні.

(Чути хлопячі голоси. Входять хлопці, жуючи »чувінґам«, тримають великого м'яча, тенісові ракети тощо. Сідають на ліжках і долівці.)

Анатоль: А що це у вас так весело? Ми чули ваші сміхи аж над потоком. Казав друг Професор, що у вас буде сьогодні гутірка, бо на дворі дощ, а світлиця зайнята.

Галина: Тоді розміщуйтеся де можете. Ми ще досі порядку не навели! Скоріше, дівчата, приберіть усе, щоб було де сісти...

Ірка (складає суконку назад у валізу): Ах, і знову ті князі й татари, козаки й турки, та взагалі середньовіччя! Так, наче б ми жили ще в кам'яній добі...

Ярема: Та куди нашим виховникам до атому! Наймодерніша армія для них — це Усусуси на конях та в синіх жупанах...

Богдан: Чи ти здурів? У синіх жупанах була Сіра Дивізія, а не Усусуси...

Ярема: Ти сам дурний! Дивізія була під час другої світової війни, а під час першої були Усусуси...

Всі (сміються): Ха-ха-ха.

Анатоль: Яке їхало — таке здибало! Помішали сірожупанників із дивізійниками! Шкода, що не чув цього Професор! Зразу дав би вам нагороду за таке знання!

Тиміш (закурює цигарку): Наш Професор ще з Козаччини не виліз! Але він забув, що з того часу проминуло 300 років і світ про те забув. Тепер усі газети пишуть про альжирців і про Конґо. А ви знаєте, яку штуку затіяв Люмумба?

Анатоль: Залиши Люмумбу й погаси цигарку! Хіба не знаєш, що в таборі не вільно курити?

Тиміш (швидко докурює, ки-

дає цигарку на землю й придушує ногою): Ти не будь такий ревний »роєвий«! Я не смаркач і чхаю на всі ці ваші приписи! У нашому ліцеї, на перервах, усі учні старших кляс явно курять цигарки й ніхто їм цього не забороняє... А тут завели режим дитячого садка...

Ірка: Але садка з військовою дисципліною! О шостій зривайся з ліжка, біжи під холодний душ, бррр..., а тоді на руханку, а тоді ліжко застели, порядок наведи і все швидко, навіть причесатися немає коли...

Анатоль: Ти, Ірко, хотіла б засісти на годину-дві перед дзеркало й вичісувати зачіску як Бріджіт Бардо? А може тобі ще сніданок до ліжка принести? Попроси Жака, може тобі принесе...

Ірка (хапає хустину, звиває її в клубок і кидає в Анатоля): А на, тобі! Ти будеш собі з мене »геци« робити? І чого ти причіпився з цим Жаком? (падає на ліжко й ніби плаче)

Анатоль (зловив хустину й співає): »Дала дівчина хустини-ну!« (підходить до Ірки) Ну, не сердься, я так собі, зажартував. (щось шепоче до неї).

Богдан (який з Яремою надуває м'яч): А я все таки цікавий, чи пустять нас сьогодні танцювати!

Ярема: Пст! Професор!

(Професор, одягнений у спортовий стрій, стає при вході, зразу всіх охоплює поглядом з-поза окулярів.)

Професор: Гартуйсь!

Всі: Гартуйсь!

Професор (підходить до Тимоша, що розлягся на ліжку): А ти що? Хворий?

Тиміш (підводиться): Ні, я здоров.

Професор: А, то добре, бо я думав, що ти так заслаб, що не можеш піднятися, коли старший входить... Але ні, я бачу, що ти запух! Хто це тобі дав такого здорового ляпаса?

Всі (сміються): Ха-ха-ха...

Тиміш: Ніхто мені ніякого ляпаса не дав, це... це чувінґам...

Професор: Ага, розумію. У тебе ще, мабуть, не всі зуби викололися, коли тобі жвача дають! (відвертається від нього, всі сміються, Тиміш швидко викидає з рота ґуму.) А знаєте що, хлопці? На дворі дощ, гутірок ви не любите, підемо в світлицю приготуємо щось для танців...

Всі: А-а-а-а! Будуть танці! Будуть танці! Браво!

Професор: А як ви думали? З чим же ми на ватру покажемося? Подруга Кріличенко підготовить з вами »Запорожця«, тож треба вам шаблюк. Ось ми й витешемо їх, а при цьому я розкажу вам щось нове про запорожців...

Ірка (незадоволено): То це ми українські танці маємо танцювати?

Марійка: А ти думала — модерні?

Професор: Ну, пішли, хлопці! А до вас, дівчата, зараз прийде подруга Славецька. (виходять, позаду Тиміш, повертається до дівчат.)

Тиміш: Я не буду зі себе »варіята« робити! Хіба я мурин, щоб якісь дикунські танці витинати? Я вже щось придумаю, щоб мене ця »приємність« оминула! (вибігає)

Галина (складає на столику, робить місце): Дівчата, витягайте свої вишивки, подруга Славецька любить, коли ми вишиваємо на її гутірці!

Дарка: Бо тоді в нас тихо. Але я таки люблю вишивати...

Ірка: А я ні! Вони хотять зробити з нас таких сільських бабунь, що то сиділи при кахлевій печі на якомусь хуторі...

Марійка: А на дворі гула хуртовина, дівчата вишивали й співали »А я люблю Петруся« і це було романтично...

Ірка: Так, це було добре за часів тих козаків та турків! Але сьогодні, в епоху модерних машин, що за нас усе вигаптують і вишиють?..

Галина: Ну, дякую за таку машинову вишивку! Я вже таки волію присісти й вишити собі сама сорочку до народнього строю...

Ірка: А я його й зовсім не одягну! Навіщо мені здався народній стрій?

(Входить Славецька в спідничці, блюзці, з книжкою.)

Славецька: Гартуйсь, дівчата!
Дівчата: Гартуйсь!
Галина (встає з-за столу): Сідайте ось тут, подруго. Тут вам буде вигідніше.

Славецька: Дякую. (розкладає книжку): О, як це добре, що ви всі вишиваєте. А я на сьогодні принесла іншу книжку читати, бо завважила останнього разу, що вам історія з Олесею не подобалася...

Галина: Вона подобалася, але була дуже сумна й ми всі поплакалися...

Славецька: Ну, то сьогодні плакати не будете! (Вона починає читати XI. пісню з »Лиса Микити« Івана Франка. Читає дуже театрально, змінюючи голос і роблячи міни, дівчата тихо слухають і забувають вишивати. У часі читання, всуваються до шатра хлопці, непомітно присідають на землі й теж слухають з великою увагою):

»При дворі, коло цариці,
Має місце фельчериці
Мавпа Фрузя, удова.
Ніби лікарка потрошка,
Ніби знахарка, ворожка,
А вродлива як сова!« — і т. д. (Читання з »Лиса Микити« на сцені робити довільно, залежно від часу.)

Славецька (складає книжку): Ну, доволі! А це що таке? Звідкіля тут взялися хлопці?

Анатоль: Ми були в світлиці, мали витісувати шаблюки, але патики були мокрі, то ж друг Професор нас відпустив, поки підсохнуть...

Богдан: А ми почули про Мавпу Фрузю, то й собі хотіли послухати...

Ярема: А ви, подруго, так смішно читаєте! Не те, що друг Професор! Ось він нам учора розказував про Полковника Гармаша, як вони напали на большевицький транспорт в'язнів, але так тихо, невиразно...

Анатоль: Так, це правда. Коли Професор говорить про козаків, — то йому аж очі сяють, а ось коли про УПА, — то стає якийсь наче не свій, наче б не хотів про те говорити...

Славецька: А ви не знаєте чому? (усміхається) Підождіть, може він вам сам скаже, коли вже зачав говорити про (з притиском) полковника Гармаша... Але мені час. Гартуйсь!

Всі: Гартуйсь!

Тиміш: Оце мені подобалася та Мавпа Фрузя! Я так наче й бачу Ірку! Щось їй там натеревенив Жак про »сині очі«, а вона вже носа дере! Справжня Мавпа Фрузя!

Ірка: Ах ти ж, поганцю! Та я тобі так чуба обсмикаю, що тебе твоя Сільвія не впізнає! (біжить до нього й хапає за волосся)

Тиміш: Ай! (тікає) Ай! Мавпа Фрузя! Мавпа Фрузя!

Анатоль: Увага! Несуть підвечірок!

Всі: А-а-а-а! Нарешті! Браво! (Два хлопці вносять великий кіш з булочками тощо, всі швидко хапають по одній булці і їдять з великим поспіхом. Завіса.)

Кінець першої дії.

II ДІЯ

(Світлиця. Проба танців. Дівчата по одному боці, їм показує кроки подр. Кріличенко, зодягнена в довгі штани. Хлопці по другому боці вправляють присюди з шаблюками, або патиками. Якась дівчина, або хлопець, вибиває такти на мандоліні, гітарі або бандурі. Крізь вікна й двері заглядають чужинецькі хлопці й дівчата.)

Кріличенко (плеще в долоні): Раз-два, раз-два, раз-два, верни! Усі разом дівчата: раз-два! раз-два! Ні, підождіть! (до музики) Та заграй спершу кілька тактів! Три-чотири! Пішли! (дівчата танцюють, Кріличенкс підходить до хлопців): Ну, тепер ви! Раз-два! Раз-два! Рівно! Бий! Вгору! Вниз! і т. д.

Тиміш (хапається за ногу, вдає): Ай, Ой! Ой-ой-ой-ой-ойо! (сідає на землю) Ой, болить! Ой, не можу! Зламав ногу! Ой-ойо-йо! (усі перестають танцювати, обступають колом Тимоша).

Кріличенко: Ну, що там таке трапилося? (розглядає ногу, Тиміш охкає) Зламати ноги ти не міг, щонайгірше — скрутив м'яз, але це пройде. (показує на одного з хлопців, що не танцюють) Іди, сину, відведи Тимоша до санітара! (глядить на годинник): Ой, пізно вже! (Тиміш і хлопець виходять) Зараз у вас співанка, то кінчайте вже, коли перервали! (Одягає светрик) Гартуйсь! (виходить).

Всі: Гартуйсь! (сідають, відпочивають. Галина бере свою вишивку в руки. Через вікна вскакують чужинецькі хлопці, а чужі дівчата вбігають дверми.)

Жак: Але ж бо ви танцюєте! О ля ля! Так як у фільмі!

Зіґфрід: А я й не знав, що вас учать фехтуватись! Я хотів би теж, але це, мабуть, важко... Ти, Яремо, покажи, як це робиться?

Ярема: Та ось присядь і ноги викинь перед себе, ось так! (показує)

Сільвія: А що це таке? (розглядає вишивку Галини) Ах. прекрасне! Се тен мервей! (або Бютіфул!)* (прикладає собі до лиця): Гарно мені? Ох, як я хотіла б таке мати!

Ірка: Фі! У нас кожна дівчина має таке, але воно мені не подобається!

Кльодін: Тоді ви мусите мені позичити, і я собі зроблю знимку!

Марійка: Підожди, я тобі покажу свою! (виходить)

Зіґфрід: Ану я попробую! (присів та тільки витягнув ногу й зразу ж упав) Доннерветтер! Це не так легко! (підноситься) А як це ви й присідаєте й підскакуєте, та ще й шаблюками вимахуєте! Як ти це робиш?

Анатоль: А хіба ти не бачиш скільки ми товчемо? Коли б і ти трохи поскакав, то й навчився б!

Жак: А я й пробувати не хочу! Та хіба це відпочинок? Дивний той ваш табір! Ви всі тут весь час чимось займає-

---

*) Це дуже гарне, — по франц. і англійському.

теся, як не співаєте, то танцюєте або читаєте, або шиєте; ні хвилинки для забави!

Зіґфрід: Бо ми, поза збіркою й маршем до кухні, то, властиво, не дуже й фатиґуємося... Ану Жак, попробуймо вдвох! (вони вправляють)

Тиміш (вбігає сердитий): Анатолю! Ходи зі мною й скажи щось тому дурневі, бо мене лихо візьме! Я пішов на відбиванку...

Галина: Як це на відбиванку? А твоя нога?

Всі: Та він удавав! Ха-ха-ха!

Тиміш (махає рукою): Яка там нога! Мені просто не хотілося виглуплюватися з цими дикими танцями...

Анатоль: Сам ти дикий! А ось гляди, як Жакові й Зіґфрідові сподобалися! І ніг не ламають...

Тиміш: Га! (побачив їх і робить дурну міну) Але підожди ти мені з танцями, а я маю »гонорову« справу...

Ярема: Ого!

Богдан: Може поєдинок?

Дівчата: Який поєдинок? З ким? (обступають Тимоша)

Тиміш: Та підождіть, чого ви всі причепилися...

Анатоль: Ну, то кажи вже, що там таке трапилося...

Тиміш: Ото пішов я на відбиванку й став біля Макса, а той осел Франц каже до П'єра: »Ставай зі мною, будемо грати проти »руссе«*). А я йому крикнув: »Сам ти »рус«, бо половина твоєї Німеччини під москалями!« А Франц тоді відгризається: »А твоя ціла Україна на Марсі!«

Тиміш: Я якраз не знав, що відповісти, то й всадив йому кілька копняків! А тепер прибіг по тебе, щоб ти йому це все виклярував як на лопаті...

Всі: Ха-ха-ха! От і Тиміш!

Галина: А добре тобі так, може, врешті не будеш пустувати на гутірках, а будеш слухати...

Анатоль: Коли б ти був вивчив бодай матеріял до першого іспиту, то замість копняків міг був навести факти!

Тиміш: Ось якраз тих фактів мені бракувало! Але ти мені не говори тут »казання«, тільки швидше давай факти...

Анатоль (бере його за рам'я й по дорозі до дверей, говорить): Та ти Французі скажи, що коли Україна була вже організованою державою, то ґермани були ще варварами, а П'єрові розкажи про Анну Ярославну, те, що на останній лекції, знаєш?..

Тиміш: Ага, вже знаю! Та ж це було теж у газеті мого тата! (вибігає) Франц! Франц! П'єр! (кличе) Ходи сюди, я тобі покажу Марса!

Марійка (входить з українським строєм): Маєш, Сільвіє, якщо ти хочеш робити знимку...

Сільвія: Ох, який чудесний! Ах, яка сорочка, а вінок, а ленти! Підожди, я зараз одягну (дівчата її одягають).

Кльодін: А я? Я теж хотіла б... Дай і мені щось вдягнути!

Ірка (здвигає раменами): Що це сталося з ними сьогодні? Хлопці присюди вивчають, а дівчата наші строї надівають... Треба буде написати до мами, щоб і мені прислала!

Жак (сідає біля Ірки): Я бачив на фільмі українських дівчат! Вони були прекрасні, але я думав, що то були совєтські... що то були росія... я не знав що ви такі як тамті... що тамті... що ви...

*) Росіянин, москаль.

Анатоль: Ти не знав, що ми такі як тамті, але думав, що тамті »рюс«? Ха-ха-ха!

Галина: Я не розумію, чому ти, Жаку, не можеш зрозуміти, що ми українці, а не жадні росіяни?

Богдан: То так, Жаку, наче б ми Зіґфріда й тебе називали разом німцями...

Ярема: Або вас обидвох французами... (Всі сміються. Чути свисток, чужі вибігають)

Тиміш (вбігає задоволений): Вітайте переможця! Важка була баталія, але я їх поклав на лопатки!

Анатоль: Ну й як же тобі вдалася політична дискусія?

Ярема: Хто кого побив? А, може, ти знову забув, що маєш сказати?

Тиміш: Та що ти собі думаєш? Мені вистачило, що Анатоль мені пригадав і як я їм став сипати фактами та прибивати арґументами, то вони тільки роти пороззявляли!.. А знаєте хто мені в пригоді став?

Всі: Хто? Хто?

Тиміш: Знаєте малого Фредеріка, австрійця? Отож він слухав збоку нашої балачки й раптом відзивається: »Так, це правда, що Тиміш каже, бо мій тато був у полоні в його країні й казав, що там є живі козаки...«

Богдан: Які козаки, що ти знову наплів?

Тиміш: Так він казав! Як не віриш... підожди, я зараз його покличу (біжить до вікна й кличе: »Фредерік, а йди-но сюди!« А ось і він! (Підходить до дверей і вводить Фредеріка) Ходи й повтори їм те, що ти сказав Французові!

Фредерік: Ґрюс Ґот! (несміливо)

Галина: Сідай собі, Фредеріку, й скажи нам, як ти помагав Тимошеві.

Фредерік (соромливо): Я... я не знаю, я тільки сказав, що правда... Я не можу вам так сказати, як мій тато. Підождіть до неділі, мій тато приїде, то вам сам скаже. Тільки... Як я йому написав, що в нашому таборі є українці, то мій тато мені наказав, щоб я з вами подружив й завжди вам допомагав...

Ярема: Чому?

Марійка: Цікаво, чому?

Фредерік: Я чув як тато казав до мами, що він до смерти буде вдячний українцям, а зокрема одному козакові, чекайте... як він звався...

Всі: Як? Як?

Фредерік: Полковник... полковник...

Всі: Полковник?

Фредерік: Вже знаю! Полковник Гармаш!..

Анатоль (трясе його за рамена): То твій тато знав полковника Гармаша?

Тиміш: То це не вигадка нашого професора?

Дівчата: Господи! Ох, як це чудесно!

Анатоль: Слухай, Фредерік! Як тільки твій тато в неділю приїде, ти нам про це зразу скажи, бо ми мусимо його докладно розпитати... (гладить його по голові). Ти чемний і розумний хлопець і хочеш нам допомогти, то й не забудеш, правда?

Фредерік: Напевно не забуду. А втім, я завжди роблю те, що каже тато...

Галина (дає йому цукерка): На тобі, Фредеріку, за те, що нам таку гарну вістку приніс!

Богдан: Ну, а як там було з твоєю перемогою, Тимоше?

Ярема: Ага, ти кажеш, що ви обидва з Фредеріком перемогли Франца й П'єра?

Тиміш: Ми їх викінчили на »м'ягко«! Вони піддалися й зафундували нам кока-колю...

Фредерік: Тепер я мушу бігти, бо мушу написати татові, що ви приготовляєте на неділю дуже гарну ватру... Бувайте! (вибігає)

(Якийсь час усі стоять і сидять мовчки.)

Ірка: Що це вас усіх так заткало?

Богдан: Мені якось соромно стало: такий малий Фредерік краще заступається за нас, ніж ми самі...

Ярема: Я теж бачу, що ми замало знаємо про Україну. Ці гутірки старого професора не вистачають...

Анатоль: А хто тобі забороняє взяти книжку й прочитати? Та ти тільки звернися до професора, то він тобі їх дасть скільки захочеш...

Тиміш: Еге, він дасть, але не те, що треба!.. Ось я його просив про одну книжку про УПА, а він мені дав, ви знаєте, що він мені дав?.. »Переяславську угоду« з-перед 300 років!

Анатоль: І ти думаєш, що це недобре? А ти знаєш, що таке »Переяславська угода«?

Тиміш: Я.. я ще не читав, але не перебивай! Коли весь світ говорить про Альжир і Конґо...

Ярема: Ого! Ти вже знову з твоїм Люмумбою...

Тиміш: І знову мені перебиваєш! Та дозволь мені закінчити! Я хотів сказати, що нам треба знати, що там зараз, тепер, діється в Україні, а не 300 років тому...

Анатоль: Ну й розумний ти! Та якраз Україна бореться тому, що москалі зламали Переяславську угоду й поневолили наш край... Але що я тобі буду говорити? Дістав книжку, прочитай, то й знатимеш...

Богдан: Слухайте, хлопці! А коли б ми так пішли до професора й попросили, щоб він нам дав факти, побільше фактів...

Тиміш: Щоб ми могли змісця розправитися зі всіма...

Анатоль: Добра думка! Але я вам згори кажу, що він нам дасть книжки...

Тиміш: От і біда зі старими професорами! Коли б тут був із нами якийсь військовик... хтось такий, як полковник Гармаш...

Ярема: Слухайте, хлопці! Я маю ідею...

Всі: Яку? Яку ідею?

Ярема: У неділю приїде тато Фредеріка, правда?

Всі: Правда, ну й що?

Ярема: Ось ми його попросимо, щоб нам розказав, як воювала УПА, хто такий був полковник Гармаш... І як він врятував в'язнів... Це ж цікавіше послухати оповідання, ніж читати в книжці...

Анатоль: Знаменита ідея! Тільки пст! Ні слова нікому! Ні дівчатам, бо вони зараз усе випапляють, ні професорові...

Богдан: А чому така таємниця?

Тиміш: Не знаєш? Бо старому буде прикро, що ми не цікавимося його козаками, а тільки повстанцями й полковником Гармашем, про якого він так нерадо говорив...

Анатоль: Ну то згода! Ні слова професорові про полковника Гармаша!

Хлопці: Ні слова! Ні слова! (вибігають)

Кінець II дії.

III ДІЯ

(На сцені проходить таборова ватра. Чергуються коротенькі виступи: скетчі, співи, деклямації, танці, але небагато, найбільше 5-6 точок. Хтось із хлопців дотепно заповідає, а всі точки повинні бути веселі.

В останній сцені виходять усі сумівці з табору на сцену, а поперед ними, лицем до публіки стає професор і говорить промову на закінчення.)

Професор: Вельмишановні гості й милі юні глядачі! Оце ми закінчили нашу українську ватру в цьому міжнародньому таборі. Цією ватрою ми хотіли висловити вам подяку за ваше гарне відношення до нас. Я радий, що наша ватра вам подобалася, бо я бажаю, щоб цих кілька пісень і танців залишили вам спогад про українських дітей, які в чужій країні не забувають про батьківщину своїх батьків, — Україну... (кланяється)

Батько Фредеріка (виходить з-поміж публіки й виступає на сцену): Гармаш! Полковник Гармаш! Не пізнаєте Йогана Шульца? Я був у вас у Карпатах, у вашій УПА, я налагоднував телефони!.. Ви, полковнику, врятували мені життя! Слава Україні!

Хлопці й дівчата на сцені: Професор — полковник Гармаш?! Оце він, — Гармаш?

Професор: Та не може бути! Невже це ви, Шульц? (обнімаються)

Хлопці й дівчата на сцені: Це батько Фредеріка! А це полковник Гармаш!

Професор (до публіки): Вибачте, панство, я не закінчив своєї подяки...

Батько Фредеріка: Я за вас закінчу, полковнику! Пані й панове, мої земляки! Ви маєте велику честь гостити сьогодні в себе українського героя! Оцей скромний професор — це недавній полковник Української Повстанської Армії, тієї підпільної повстанської армії, яка бореться за волю України з москалями, і яка врятувала життя неодному німцеві, австрійцеві, французові, італійцеві та взагалі чужинцеві, що попався в московську неволю... І я завдячую своє життя, й поворот до моєї рідної Австрії, тим шляхетним людям і зокрема вельмишановному полковникові Гармашеві! Я присягнув собі, що скільки мого життя, — я буду їм завжди допомагати, чим зможу, у їхній святій боротьбі за волю... Слава Україні!

Хлопці й дівчата (оточують їх обидвох): Слава героям! Слава полковникові Гармашеві! Слава Україні!

Професор (зворушений, пригортає їх до себе): Дякую... дякую... Я бачу, мої діти, що наш труд недаремний, що ви такі ж самі, як ми були колись! Що ви далі честь України...

Хлопці й дівчата: Готові боронити! (спонтанно співають): »Ми ростем, ми надія народу!« (всі співають)

Кінець.

Вперте прямування до накресленої мети характеризує людей, які досягли успіху в житті.

КОБЗА-БАНДУРА І »ДУМИ«

Володимир ЛУЦІВ

Первісна назва »Кобзи« була »Кобоз« і був це інструмент, на якому грали скити, кочовничий народ, що прийшов в Україну з Азії. Первісна кобза мала чотири струни, довгий гриф і резонантне тіло внизу, подібне до нинішнього »банджіо«. Гра на цьому інструменті відбувалася, правдоподібно, так, як на ґітарі. Як виглядала первісна кобза можна побачити з малюнку козака Мамая з згаданим інструментом, поміщеного в »Історії України« М. Грушевського.

Вже в 10-му ст. арабський письменник Ібн Даст, подорожуючи по Україні, писав, що він бачив там різні інструменти: кобзи, гуслі, сопілки. Це твердження є важним свідоцтвом що українці в тому часі мали велике знання інструментів і музики. Це підтверджують також декорації (фрески) на сходах Собору Святої Софії, що представляють музикантів (скоморохів) граючих на гарфах, флютах, тарілках.

Кобза навіть у найбільш первісному вигляді і конструкції була інструментом ніжним, який повністю відповідав сантиментові нашого народу та служив супроводом при виконуванні народніх пісень і дум. Коли говоримо про кобзу, то обов'язково треба говорити про »Думи«, бо ці два поняття з собою тісно пов'язані. Що це таке »Дума«? Дума — це історична пісня-оповідання про подвиги і поразки козаків у воєнних походах. Тому є зрозумілим, що »Думи« творили самі кобзарі, колишні воїни.

»Дума« вперше згадується в »Анналах« польського історика Сарницького 1578 року, який наводить там »Думу« про смерть двох братів-козаків у боротьбі з волохами 1506 р. За змістом »Думи« поділяються на два роди. До першого, хронологічно старшого, належать »Думи« про боротьбу з татарами й турками, які оспівують турецьку неволю, смерть козаків у степу, щасливе визволення з неволі та звеличують героїв і учасників тих подій. Майже всі »Думи« цього періоду відзначаються ліричним характером і сумовитим настроєм. Своїми темами й мотивами, а також багатством мови й стилю вони є тісно пов'язані з старими народніми піснями, зокрема з голосіннями.

До новішого роду належать »Думи« про козацько-польську боротьбу. Своєю віршованою та музичною формою ці думи репрезентують вищий ступінь рецитативного стилю. »Думи«

не співається цілістю, а лише виконується частинно, рецитуючи її в супроводі музичного інструменту — кобзи. »Дума« не знає певної строфічної будови. Вона розкладається на нерівні частини, відповідно до ходу розповіді.

В »Думах« зберігся національний скарб і героїчна поезія українського народу. Прикметами »Дум« є високий естетичний рівень, уміння індивідуально і психологічно характеризувати героїв, високий морально-естетичний рівень, осяяний ідеалами волі і побратимства. »Думи« мають вагу історичних документів, важливих для висвітлення козацької доби української історії. В цій героїчній добі, багатій на »Думи« та народні пісні взагалі, кобза відіграла велику ролю, будучи засобом, при допомозі якого кобзарі оспівували минувшину та героїчні подвиги козаків.

Між кобзарями треба відрізнити тих, які грали для козаків і були одночасно на військовій службі, та старих сліпців, які вже не були здібні до воєнного ремесла. Ці останні ходили від села до села та своєю піснею і кобзою розповідали народові козацькі пригоди. Треба припускати, що в кобзарів, крім природнього музичного обдарування, не було спеціяльної музичної освіти. Їхнє передання »Дум« та пісень було суто фолкльорне, тому їх уважали справжніми представниками народньої музики й співу. Співаючи по селах, кобзарі збуджували у слухачів, а передовсім у молоді, любов і подив до українського козацтва. І не в одного юнака зроджувалася мрія стати воїном-козаком та продовжувати славну традицію прадідів.

Чому кобзу називаємо тепер бандурою? »Кобза« і »бандура« — колись два окремі інструменти. Слово »бандура«, мабуть, романського походження (еспанське »бандоріо« і італійське »бандора«). Вона прийшла в Україну із Заходу у 17-му ст. та стала скоро популярною і вже в наступному столітті стає національним інструментом, на якому виконувались пісні різного характеру. В цих часах маємо отже два інструменти: козацьку кобзу, яку можна назвати воєнним інструментом, та дворянську бандуру. Первісна бандура нагадувала своїм виглядом нинішню »люте« і не мала більше ніж 10 струн. Як кобза, так і бандура зазнає з часом великих змін у будові і зовнішньому вигляді.

Етнограф 18-го ст. Анатазієв пише, між іншим, що бандура вже тоді мала 10 струн. Відомий співець 19-го ст. Остап Вересай мав кобзу з більше ніж 12-ма струнами. Велика популярність кобзи завмирає після зруйнування Запорізької Січі царицею Катериною II в 1775 році. Згодом »Думи« виконують передовсім сліпці-

кобзарі, які в той час являються одинокими представниками народньої музики. І так з часом бандура перебирає також ролю кобзи, а також служить акомпаньяментом при виконуванні різного роду пісень. Поєднавши ці два інструменти, бандура стає символом, що висловлює нашу чутливість і нашу невмирущу силу. Для народу позбавленого можливости слухати симфоній в залях консерваторій і театрів (за вийнятком двору гетьмана Розумовського), бандура стала засобом поширення народньої музики, пісень і літератури. Прикладом для назви »кобза-бандура« може послужити старовинна дума, в якій співається:

Кобзо моя, дружино вірная,
бандуро ти моя, мальованая,
куди ж мені тебе діти, а чи
[в чистому степу спалити
і попілець по вітру пустити,
[а чи на могилі положити.
Нехай буйний вітрець по сте-
[пу пролітає,
струни твої зачіпає,
сумнесенько-жалібнесенько
[грає-грає, вигравае.
А може козаки подорожні
[їхатимуть близенько,
почують, що ти граєш жа-
[лібненько,
привезуть до могили моєї.

Між первісною і теперішньою бандурою є значні зміни у вигляді, звуці і будові. Нині маємо два головні роди бандур: 1. **діятонічна** і 2. **хроматична.** Перша має 34 струни, а друга 56 струн. Величина їх майже однакова. У хроматичній бандурі лишніх 22 струни є розположені дещо нижче між пристунками, так що гра на ній є трудніша, ніж на діятонічній. Ще донедавна треба було при зміні тональности на бандурі послуговуватися ключем, що вимагало деякого часу і доброго слуху. На новітній бандурі справа переходу з однієї тонації на другу вимагає лише пів хвилини. Це удосконалення треба завдячувати братам Гончаренкам, які придумали до бандури так званий »транспонатор«, або перемикач, при помочі якого вагілець притискає струну, а тим самим скорочує та підвищує чи обнижує її звук.

Крім модерних бандур є ще багато інших бандур різної форми і величини. Стрій їх і досі не усталений і залежить від конструкції. Одначе більша частина бандур строїться у »до маджорі«. Серед тієї різнородности бандур на сьогодні можна усталити дві школи, що зумовлені способом гри, а саме: **харківська і чернігівська школи.**

Одним із визначних композиторів Заходу, який знайомий був з бандурою, був ніхто інший як Людовик ван Бетговен. Перебуваючи у Відні з дипломатичною місією, син останнього гетьмана Кирила Розумовського, граф Андрій, який одідичив по батькові любов до музики, возив з собою малу

групу бандуристів. Запізнавшися з Бетговеном, він став згодом його близьким приятелем і опікуном. Бетговен часто просив Розумовського, щоб приводив з собою бандуристів. Цій приязні присвятив Бетговен відомий »Квартет Розумовського«, перша тема якого написана, правдоподібно, під впливом українських пісень, почутих від бандуристів.

Під кінець 18-го і в цілому 19 ст. бандура відходить в частинне забуття. Визначними бандуристами в минулому столітті були Остап Вересай, Василь Холодний і інші. У 20-му ст. завдяки Гнатові Ходкевичеві, визначному композиторові і бандуристові, та проф. Ємцеві бандура помалу відроджується і набирає своєї давньої слави. З повстанням Української Держави в 1917-20 рр. була зорганізована Державна Капеля Бандуристів. Але Москва, продовжуючи нищення української культури, заслала велику частину бандуристів на Сибір.

Наші визначні письменники й поети оспівали бандуру у своїх творах. Тарас Шевченко, сторіччя смерти якого відзначаємо цього року, збір своїх поезій назвав »Кобзарем«. У вірші »Перебендя« Шевченко оповідає нам про кобзаря і змальовує його значення для народу: людям тугу розганяти, хоч на серці у самого туга та сум, громаді служити й то так, як кому цього треба. Але кобзареві також треба розважи й він знаходить її в розмові з Богом, як ніхто не бачить.

Микола Гоголь, між іншим, каже: »Пісня для України все — її історія, її життя, і батьківська могила«.

На еміграції бандура є далі носієм нашої культури. В ЗДА існує відома Капеля Бандуристів ім. Тараса Шевченка та ряд менших ансамблів і солістів. З-поміж визначних бандуристів, які живуть у вільному світі, слід згадати Григорія Китастого, Григорія Назаренка, братів Гончаренків, Потапенка. Всі вони несуть нашу пісню і бандуру у широкий світ. Чужинці, які слухають гри на бандурі, захоплюються нею і дивуються, що в нас є така стара, чудова і надзвичайно глибока народня культура. Ми повинні докладати всіх зусиль, щоб дати нагоду бандуристам вільно працювати та пропаґувати нашу пісню. Треба заохочувати молодих юнаків і юначок учитися гри на бандурі, бо тільки тоді наш національний інструмент не попаде в забуття, а буде жити в народі.

Успіх є дитиною двох простих чинників: пунктуальности й докладности.

Перша нуклеарна станція в Німецькій Федеральній Республіці

Недавно була введена в дію перша в НФР електрична станція, порушувана при допомозі ядерної (нуклеарної) енергії в місцевості Каль (Kahl) над Майном, недалеко від Ашафенбурґу.

Головною частиною нової станції є сам реактор — великий бетоновий циліндр проміром (діяметром) 16 м., який на обох кінцях закінчується півкулею. Частина циліндра над землею є висока на 21 м., а частина, що заглиблена в землю має 25 м.

В нутрі цього циліндра знаходиться серце цілої інсталяції — властивий нуклеарний реактор, висотою 1,60 м. з проміром 1,50 м. Тепло, витворюване ланцюговою реакцією в цьому реакторі під високим тиском, передається в окремий обіг і потім водяна пара порушує турбіну. На повному ході реактор буде мати потужність 15.000 kw. Він буде тоді витворювати 105 тонн насиченої пари на годину температурою 258°С. і при тиску 45 атмосфер.

Уживане при цьому »пальне« не є ураній, а оксид уранія, уміщений в формі малих циліндрів на металевих вижолоблених штанґах. Ці штанґи згруповані в спеціяльних пакунках по 36 штук і 88 таких пакунків творять осередок реактора. Сповільнення або приспішення ланцюгової реакції проводиться при помочі ще 21 штанґи для реґулювання.

Електростанція в Каль уживає т. зв. »збагачений« оксид уранія, що має велику користь.

Засоби охорони перед радіяцією були головною турботою інженерів, що будували цей реактор. Усі частини станції, що поміщують радіоактивні речовини — сам реактор і обіг води — є уміщені в бетоновому циліндрі висотою 46 м., якого стіна груба на 70 см. і яка сама окружає сталевий циліндр зі стінкою 21,5 мм. Осередок реактора є замкнений в сталевому казані вагою 100 тонн, якого стінки є грубі на 10 см. і який є уміщений у спеціяльний бетоновий бльок товщиною 3 м.

Г. О.

ПРИДБАЙТЕ СОБІ
»Антологію української поезії«
замовляйте в КУ СУМ-у у В. Британії
49, Linden Gardens, London, W.2.

ПЕРЕДПЛАТА »АВАНҐАРДУ« НА 1961 РІК

Умови передплати:

в ЗДА і Канаді	—	річно шість чисел	—	2.50 дол.
	—	одне число	—	0.50 дол.
в Англії	—	річно	—	15 шил.
	—	одне число	—	3 шил.
в Австралії	—	річно	—	25 шил.
	—	одне число	—	5 шил.
в Франції	—	річно	—	10 н. фр.
	—	одне число	—	2 н. фр.
в Бельгії	—	річно	—	100 фр.
	—	одне число	—	20 фр.
в Німеччині	—	річно	—	6 00 н.м.
	—	одне число	—	1.30 н.м.

В інших країнах відповідно до американського доляра.
Передплату висилати банковими чеками на адресу:
UNION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE
Comité Central
72, Bou'evard Charlemagne, Bruxelles 4, BELGIQUE.

ЧИТАЧАМ І КОЛЬПОРТЕРАМ »АВАНҐАРДУ« В ЗДА

Просимо всі грошові розрахунки (передплату, залеглості тощо) **за »Авангард« від нині робити лише через Головну Управу СУМА в Нью Йорку.**

Адм. »Авангарду«.

ПОЕТИ, ПИСЬМЕННИКИ, ДРАМАТУРГИ!

ПРЕДСТАВТЕ СЕБЕ МОЛОДІ

— ВАШИМ ТЕПЕРІШНІМ І МАЙБУТНІМ ЧИТАЧАМ —

НА СТОРІНКАХ »АВАНҐАРДУ«

ПРИСИЛАЙТЕ

до публікації Ваші твори

за авторський гонорар

З Друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні

Printed by Ukrainian Publishers Ltd., 237, Liverpool Rd., London, N.1.